

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Turismiosakond

Elis Limberk

**ERIHUVITURISTI MOTIVATSIOON PÄRNU
KESKRAAMATUKOGU NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Marit Piirman, MBA

Pärnu 2023

Soovitan suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Marit Piirman

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

(allkirjastatud digitaalselt)

Tiina Tamm

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Elis Limberk

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Erihuviturismi ja raamatukogude käsitus	7
1.1. Erihuviturismi ülevaade ja turisti motivatsioon	7
1.2. Raamatukogud turismisihtkohana	11
2. Pärnu Keskraamatukogul põhinev kliendi motivatsiooni uuring	19
2.1. Pärnu Keskraamatukogu tutvustus	19
2.2. Uurimisprotsessi ülevaade	21
2.3. Uuringutulemuste analüüs	24
3. Järeldused ja ettepanekud	34
Kokkuvõte	38
Viidatud allikad	41
Lisad	44
Lisa 1. Kasvutsükkel	44
Lisa 2. Pärnu Keskraamatukogu uus logo	45
Lisa 3. Pärnu Keskraamatukogu ajalugu	46
Lisa 4. Küsimuste allikad	47
Lisa 5. Erihuvituristi uuringu küsimused	49
Summary	56

SISSEJUHATUS

Viimase 10 aasta jooksul on Eestis raamatukogusid järjekindlalt vähemaks jäänud, sest nii ressursse kui ka lugejaid on järjest vähemaks jäänud ning raamatukogudel ei ole võimalust ennast pinnal hoida. (Peegel, 2023). Autoril tekkis huvi uurida raamatukogude külastatavust, kui ta luges artiklit „Eesti linnad kuulutasid raamatukogude aasta avatuks“, kus Tarvastu raamatukogu direktor Aili Anderson tutvustas erinevaid teenuseid mida raamatukogudes pakutakse. (Kenk, *et al*, 2022). Enamike raamatukogude potentsiaal võimaldab neil hästi sobituda tänapäevase kaasaegse kultuuriturismi kontseptsiooniga. Raamatukogud saavad pakkuda aastaringselt erinevaid tooteid/teenuseid, mis meelitaksid kohale nii turiste kui ka kohalikke. Samuti saaks raamatukogusid rakendada rohkemaks, kui ainult raamatute laenutamiseks. See kuulub nn spetsialiseeritud turismiliikide hulka (erihuviturism), mida tänapäeva turistid eelistavad üha enam traditsioonilise turismi asemel, sest viimast iseloomustab hooajalisus ja turismivoogude koondumine riigi kindlatesse piirkondadesse. (Modeva, 2018, lk 2). Raamatukogud võivad luua turismiattraksioone mitmel viisil, alates nende arhitektuurist, mis võib varieeruda mõnest linna vanimast hoonest kuni silmatorkavalt kaasaegse ehitiseni, kuni nende rollini nii kultuurilise rikastumise edendajana ning ka vahendajana. (Jenkins & Lund, 2019, lk 107). Sealt edasi tuli autoril mõtte uurida Pärnu Keskraamatukogu näitel erihuvituristi motivatsiooni raamatukogude külastamiseks.

Hetkel puuduvad Eestis turismi ja raamatukogusid ühendavad uuringud, vaid on aruanded ja arendusprojektid mis näitavad raamatukogude lugejate külastustrende ning raamatukogudes tekkinud puudujääke, mida oleks vaja parandada. 2018. aasta jooksul viidi läbi uuring: „Muuseumide ja raamatukogude külastajate ja mitte külastajate uuring“ milles uuriti esmakordselt ka raamatukogude külastatavust suuremal skaalal. Uuringus küsitleti nii ettevõtteid kui ka elanikkonda, keda peeti sobivaks valimiks. Muuseumi kui ka raamatukogukülastajate profiil on sarnane – nende hulgas on suurem enamik naised, õpilased ja tudengid, kõrgharidusega inimesed, eesti keele kõnelejad ja 1–2 lapsega

perekonnad. Vähem külastavad eelmainitud kohtasid vanemad kui 45-aastased, vene keele kõnelejad, ilma lasteta pered, keskharidusega inimesed ja mehed. Kõige populaarsemad põhjused miks raamatukogusid külastati oli lugejale vajaliku väljaannete valik ning lugemisnauding. Raamatukogusid külastati ka erinevate hobide, tööga kui ka õpingutega seotud põhjustel. Kuid raamatukogusid ei külastata seetõttu, et raamatuid ja teisi väljaandeid ostetakse ise ja paljudel inimestel ei ole aega, et raamatukogusid külastada. Vastajate jaoks on tugevaim külg raamatukogudel hea teenindus, hea asukoht, kuhu on ka kerge ligi pääseda ja piisav kogus erinevaid väljaandeid. Siiski on raamatukogude külastatavuse potentsiaal madalam muuseumitest: 22% eestimaalastest on plaaninud raamatukogude külastamise arvu suurendada, kuid 32% elanikest ei ole plaaninud raamatukogusid järgneval aastal üldse külastada. (AS Emor, 2018)

Erihuvituristi külastatavuse uurimist raamatukogude näitel oleks huvipakkuv raamatukogudele, kellel tuleb tavalugejatest puudus ning neil oleks vaja lisisissetulekut ja võimalust ennast relevantseks hoida. Uuringu tulemust oleks raamatukogudel vaja, et teada saada, mida kliendid soovivad, millest nad lisaks raamatute laenutamisele ja lugemisele huvitunud on ning millised seni pakutud tegevused vajalikud ei ole. Tulemuste näitel saaksid raamatukogud arendada enda kliendibaasile sobivad ning huvipakkuvad tooted/teenused. Lisaks on uurimuse tulemus huvitav lugemine raamatukogude juhatajatele ja töötajatele, et arendada uuringust väljatulnud tulemuste näitel enda asutust.

Antud lõputöö uurimisprobleem seisneb Eesti raamatukogude väheses külastatavuses seoses turismiga ning seda teemat on vaja uurida, et teada saada, mida oleks vaja, et ka turist sooviks raamatukogusid külastada. Lõputöö eesmärk on teha Pärnu Keskraamatukogule ettepanekuid, mida saaks teha, et lugejad, külastaks raamatukogusid ka turismi eesmärgil. Uurimisküsimus antud lõputöö jaoks on: „Mis motiveerib erihuvituristi raamatukogusid külastama?“. Uuringu eesmärk on Pärnu Keskraamatukogu külastajate näitel välja selgitada, mis motiveeriks/on motiveerinud neid külastama teisi Eesti raamatukogusid turismi (näitused, esinemised, õpitoad jne) eesmärgil.

Antud lõputöö uurimisülesanded on:

1. Teoreetilise ülevaate koostamine erihuviturismist ja raamatukogudest teenuse pakkujatena;

2. välja selgitamine mida oleks vaja raamatukogudel pakkuda, et erihuviturist neid külastada sooviks;
3. uuringu ettevalmistamine ja läbiviimine küsitluse meetodil;
4. uuringutulemuste analüüs ja järelduste tegemine;
5. arendusettepanekute esitamine Pärnu Keskraamatukogule.

Lõputöö koosneb kolmest peatükist, esimene peatükk tutvustab erihuviturismi olemust ning raamatukogusid turismisihtkohana. Peamised autorid, kellele nendes peatükkides toetatakse on Rittichainuwat, Trauer, Modeva ja Tokić. Teises peatükis tutvustatakse läbi viidud ankeetküsitlust Pärnu Keskraamatukogu lugejate näitel ning analüüsitakse ankeetküsitlusest saadud tulemusi. Kolmandas peatükis teeb autor antud küsitlusest järeldusi ning tehakse tulemuste näidetele tuginedes Pärnu Keskraamatukogule ettepanekuid, kuidas nad saaksid rohkem erihuvituriste enda tooteid/teenuseid tarbima.

1. ERIHUVITURISMI JA RAAMATUKOGUDE KÄSITLUS

1.1. Erihuviturismi ülevaade ja turisti motivatsioon

Turism on oluline osa nii külade, maakondade kui ka suurlinnade majanduslikus ja sotsiaalses arengus. Sihtkohtadele omased erinevad traditsioonid ja rikkalik kultuuripärand on tihedalt seotud turismi arenguga. Siseturism ehk riigisisene turism on osa turismist mis annab riigile palju eeliseid ning ei vii kasumit riigist välja. Siseturismi üks olulisemaid osasid on kohaliku infrastruktuuri edendamine ja täiustamine. See laieneb ka kohalikele ajaloo ja hoonetele, muinsuskaitseobjektidele kui ka erinevatele mälestusmärkidele, sest tänu kohalikule elule, saavad nendest turistide huviobjektid. (Adhikary & Adhikary, 2021, lk 157–158)

Erihuviturism on kohandatud turismi tegevuste pakkumine, mis vastab rühmade ja üksikisikute konkreetsetele huvidele. Sellisel juhul tegeletakse turismiga konkreetse huvi või vajaduse rahuldamiseks. (ACD Distance Education, 2023) Erihuviturism hakkas tugevamalt esile kerkima 1980ndate lõpus ja 1990ndate alguses, samal ajal kui hakkasid populaarsemaks muutuma ka säästev- ja ökoturism, mis algselt käisid ka erihuviturismi termini alla kuid tänapäevaks on muutunud populaarseteks eraldiseisvateks turismisuundadeks. Väheste või täiesti puuduvate kultuuri- ja loodusressurssidega sihtkohtadesse võib inimeste loodud atraksioonide kaudu edukalt erihuvituriste meelitada: nagu kasiinoturism, filmiturism ja ostuturism. Erihuviturism tekitab korduvaid külastusi ja seeläbi suurendab turismist saadavat tulu, eriti maapiirkondades. Erihuviturism jääb ikkagi aga nišituruks, mis ei saa veel võistelda peamiste turismiturgudega. (Rittichainuwat, 2018, lk 9)

Erihuviturismi igapäevaselt arenev turg aitab turistidel eristada ka konkreetsetes sihtkohtades pakutavaid erihuvi- ja nišitooteid, ka tänu millele saavad sihtkohad üksteisega paremini konkureerida. Täpne erihuviturismi mõistmine on seepärast väga

oluline, et oleks võimalik ennustada turusuundumusi ja nendest ka kasu saada nii akadeemilisest kui ka praktilisest vaatenurgast. Birgit Trauer (2006) oli esimene, kes sõnastas ja kohtles erihuviturismi eraldiseisva mõistena. See aga kaasnes hoiatusega, et seda mõistet (nagu turismi puhul üldiselt) on raske – kui mitte võimatu – määratleda viisil, mis oleks vastuvõetav kõikide turismidistsipliinide ja meetodikate teadlastele. Samamoodi nagu turismi mõistet on näiliselt lugematul arvul erinevalt rakendatud, on ka erihuviturismil enda määratlused, näiteks on erihuviturismi määratletud kui kohandatud meelelahutuse ja vaba aja veetmise kogemuste pakkumist, mis on ajendatud rühmade ja üksikisikute ainulaadsetest (erihuvidest) huvidest. See kontseptualiseerimine tunnistab vajadust pakkuda tänapäevases tarbimiskultuuris üha rohkem kohandatud turismikogemusi. Kuigi turismikirjanduses on erihuviturismi mitmel viisil operatiivselt rakendatud, on mitmed teadlased teemat turismimotivatsiooni seisukohalt hinnanud. Erihuviturismi määratlemisel on oluline soov rahuldada vaba aja veetmise huvi või tekitada uus huvi konkreetse sihtkoha vastu. Seetõttu on üha rohkem uurijaid uurinud erihuviliste turistide motivatsiooni ja käitumist. Tulemused on näidanud, et turistid reisivad sageli sihtkohtadesse kindlatel eesmärkidel, näiteks kultuuriturism, toiduturism ja filmiturism. (Wen & Wu, 2020, lk 1968–1969)

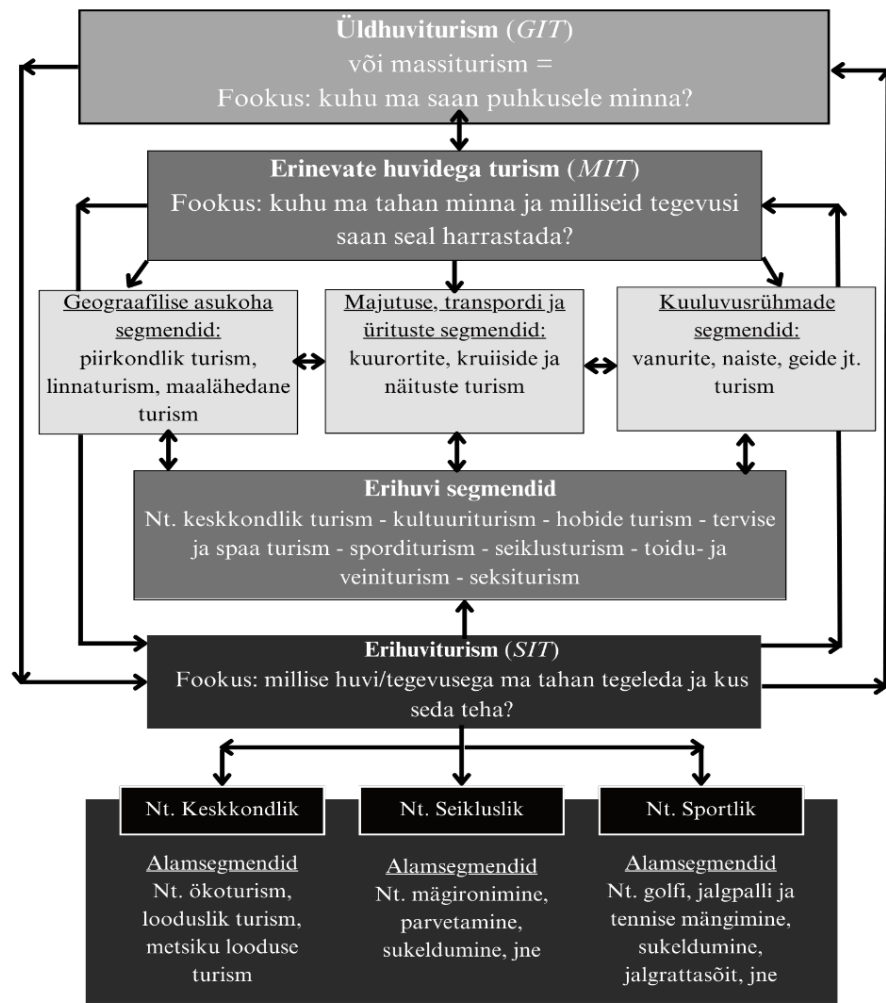
Väheste erihuviturismi põhjalikult käsitlevate uuringute ülevaade näitab, et erihuvituristide määratlus areneb jätkuvalt. Erihuvituristid, keda alguses iseseisva grupina ei määratletud, esindasid algselt väga spetsiifiliste ja kindlate huvidega nn tõsiseid vaba aja veetvaid turiste. Kuid viimase 20 aasta jooksul on välja töötatud suur hulk kommertslike tooteid, mis meelitavad ligi nn algajaid turiste, kes saavad seal neid kasutades aega veeta. Erihuviturismi ulatus on seega nihkunud sihipäraselt vaba aja veetmiselt ja pidevalt tegevuste otsimiselt juhuslikumale ning olukorrast lähtuvamale osalemisele. Kultuuriturismi näitel on toodud välja viis kultuurituristi tüüpi:

- tavalised kultuurituristid,
- juhuslikud kultuurituristid,
- sihikindlad kultuurituristid,
- rahulikud kultuurituristid,
- vaatamisväärsustega tutvuvad kultuurituristid. (Wen & Wu, 2020, lk 1968–1969)

Nende viie kategooria hulgast loetakse "tõsisteks" vaba aja veetjateks vaid sihikindlad kultuurituristid, kes olid algselt motiveeritud kultuuriobjekte külastama ja kes said reisides sügavaid kultuurikogemusi, sellegipoolest on teised segmendid kultuuriturismi jätkusuutliku arengu jaoks võrdselt olulised, sest tõsistest vaba aja veetjatest ei pruugi sageli vajaminevat ressursi kokku tulla. Kui aga püüda mõista erihuviga turisti konkreetses keskkonnas ja seda, kuidas ta sinna sattus (klienditeekond), tuleb pöörata suurt tähelepanu turistide enda kultuurile, taustale, religioonile ja muudele teguritele, mis klienti iseloomustavad. Tuginedes uurimiskogemustele, võib üksikute turgude uurimine anda väärtuslikke ja praktilisi teadmiseid nii sihtkohtadele kui ka akadeemikutele, et paremini mõista erihuviturismi. (Wen & Wu, 2020, lk 1968–1969)

Erihuviturismi nimetatakse ka katusterminiks, mille raames saab käsitleda väga erinevaid teemasid. Kuna tegemist on turismi nišivormiga, meelitab see kohale nii konkreetseid kirglike huvidega turiste kui ka nn minimaalsete huvidega rahulikke turiste ja mõlemal segmendil on enda puhkuse ja sellega seonduva jaoks väga erinevad ootused ja tähendused. (Rittichainuwat, 2018, lk 3) Kuid ka huviturism jaguneb omakorda erinevateks suundadeks, mis tihti ekslikult üksteisega segamini aetakse. Suureneva reisikogemuse, enesekindluse ja jõukuse kaudu toimub edasiareng, või nn turistide elutsükli edasiarenemine, turvaliselt reisimise ja puhkuse liigidelt seikluslikumatele. Turistide jaoks ei pea kogu aeg toimuma mingit sorti areng, pigem säilitatakse soovitud raamistikus tingimus, et nad saavad vastavalt oma vajadustele ja soovidele erinevatel aegadel valida muud tüüpi huviturismi. On tekkinud arusaam, et küsimused, mida turist otsustamisprotsessis esitab (vt joonis 1), on:

- üldhuviturism (*general interest tourism* ehk GIT) – kuhu tahaksin minna?;
- erinevate huvidega turism (*multiple/mixed interest tourism* ehk MIT) – kuhu ma tahan minna ja milliseid tegevusi saan seal harrastada?;
- erihuviturism (*special interest tourism* ehk SIT) – millise huvi/tegevusega ma tahan tegeleda ja kus seda teha? (Trauer, 2006, lk 187)

Joonis 1. Erihuviturismi tsükkel (Trauer, 2006, lk 188)

Erihuviturismi tuleks vaadelda osana süsteemist, mis hõlmab üldist keskkonda (kohalikust kuni globaalseni), turisminõudluse süsteemi ja turismisektori pakkumise süsteemi. Sotsiaalmeediat peetakse 21. sajandi turismi oluliseks mõjutajaks. Üldine süsteem esindab poliitilisi, majanduslikke, ökoloogilisi, tehnoloogilisi ning sotsiaalmajanduslikke ja sotsiaalkultuurilisi probleeme kohalikul ja globaalsel tasandil. Turismisektori varustussüsteem koosneb turismikohtadest, reisi- ja turismikorraldajatest, reisibüroodest, majutusettevõtetest, transpordist ning erihuviturismi rajatistest ja infrastruktuurist. Turisminõudluse süsteem koosneb üksikisiku majanduslikust olukorrast, turismitegevuseks vajalike seadmete omamisest või juurdepääsust, kognitiivsetest teguritest, aktiveerivatest teguritest ja turisti isikuomadustest. (Trauer, 2006, lk 185)

Erihuviturismi ei suudeta siiani koondada ühe kindla mõiste alla, sest erinevate inimeste jaoks tähendab erihuviturism erinevaid asju, kuigi, temaatika on üldiselt sama. Siiski ollakse üksmeelel, et erihuviturist on keegi, kes soovib enda puhkust veeta alternatiivsete toodete ja tegevustega võrreldes samas piirkonnas olevate kõige populaarsemate atraktsioonidega.

1.2. Raamatukogud turismisihtkohana

21. sajandi raamatukogud on nii Eestis kui ka maailmas kiiresti muutumas. Raamatukogusid käsitletakse asutustena, mis tagab ühiskonna teenindamise kultuuri-, hariduse- ja tehnilise informatsiooniga. See asutus (raamatukogu) levitab informatsiooni, kultuuri ja teadmisi ning harib rahvastikku. Avalikud raamatukogud kannavad hoolt, et informatsioon leviks ning avalikule teabele, kultuurile ja teadmistele oleks alati tasuta juurdepääs olemas. (Volodin, 2005, lk 307) Kui pidevalt arenevad infotehnoloogilised ja muud võimalused, muutuvad ka kasutajate ootused raamatukogude pakutavatele teenustele. Sellest tulenevalt on oluline, et raamatukogudes töötavatel spetsialistidele võimaldatakse täiendõpet, mida toetavad erinevad osapooled (riik, kohalikud omavalitsused, raamatukogud, kõrgkoolid). (Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing, 2018)

Raamatukogud kui kultuuriasutused ja kirjanduspärandihoidjad olid oma algusaegadest peale turismiga kaudselt seotud. (Tokić & Tokić, 2018, lk 443). Sellepärast tuleb ka raamatukogude ajalugu käsitleda avaramas, kogu kultuuripärandi kontekstis, kultuuri, hariduse, ühiskonnaelu ja sotsiaalajaloona. (Volodin, 2005, lk 8). Kirjanduspärandil põhineva turismi saab taandada kirjanduslike palveränduriteni. Kirjandusturismi algus ulatub 18. sajandisse ja on seotud Shakespeare'i austajatega, kes reisisid tema kodumaale. Kuna Shakespeare'i kutsuti Avoni bardiks, nimetati neid bardolaatoriteks (*bardolatry* - Shakespeare'i ülistamine). Horvaatia turismiarengu alguses mängisid raamatukogud turismipakkumises väga olulist rolli. Vanad Opatija, Brijuni, Lošinja, Spliti, Dubrovniku, Lipiku, Daruvari ja teiste linnade turismiteenuste pakkujad hakkasid reklaamima raamatukogusid, hotelle, teatreid ja muid asutusi, kui huvitava ja ajaloolise alternatiivina teistele nn tavaturistidele reklaamitavatest sihtkohtadest. Turistidel oli vaja raamatukogusid, et saada teavet oma sihtkoha, kui ka seda ümbritsevate alade kohta ning rahuldada enda kultuurilisi soove ja vajadusi. Raamatukogud on tihtipeale kultuurielu

keskused, eriti väikestes kogukondades, tänu millele võivad neist kujuneda sidepunktid turistide ja kohalike elanike vahel. (Tokić & Tokić, 2018, lk 443) Kuna maaraamatukogud on oma kogukonnas silmapaistvalt esile tõstetud, on raamatukoguhoidjad leidnud erinevaid viise, kuidas luua vastastikku kasulikke suhteid klientide ja raamatukogude vahel. Tavaliselt jõudsid raamatukoguhoidjad oma kogukondadeni mitmesuguste programmidega, mis ulatusid iganädalaste söögikordade ja seltskondlike gruppide korraldamisest, mis pakuvad mängu, harjutusi, kunstitunde ja suupisteid, kuni raamatute kättetoimetamiseni erinevatesse keskustesse ja hooldekodudesse. (Hughes, 2017, lk 46)

Turismiga lõimumisel on raamatukogu esimene panus turismiinfoteenusena. See teenus hõlmab peamiselt turismiinfo kogumist, kuvamist ja soovitamist, turismiteemaliste raamatute hankimist, kohalike turismiandmebaaside loomist, turisminäituste ja arendustegevuste korraldamist jne. (Yang & Liu, 2019, lk 2) Raamatukogud kui teadmiste põhised organisatsioonid võiksid turistide enda ruumides teeninda. Raamatukogudel võib olla oma roll turismi arendamisel, pakkudes sobivaid ressursse, mis erihuvituristidele vajalikud oleksid. Turistide ligimeelitamisel võivad olla sobilikud raamatukogud asukohaga linnades ja maakondades, kus on erinevad turismiatraktsioonid, kultuurid ja traditsioonid. Mida lähemal on raamatukogud nendele turismiatraktsioonidele ja ajaloomälestistele, seda edukamalt saavad nad sellest olukorrast kasu. Raamatukogudel oleks ka võimalus tutvustada ja reklaamida ajaloolisi monumente ja ressursse, samuti suudaksid nad oma tegevust ja teenuseid läbi selle esile tõsta ning meelitada ligi palju erineva taustaga turiste. Raamatukogudel on turismilinnades oluline roll, kuna nad pakuvad turistidele kohaliku linna kultuuriteavet, lisaks veel teabele ajalooliste paikade ja monumentide kohta. Kuid raamatukogude teenuseid ning juhtide ja raamatukoguhoidjate poolt võimaldatud ressursse tuleks pakkuda võrdselt ja piiramatult nii kohalikele kui ka väliskülalistele (Tokić & Tokić, 2018, lk 445-447).

Raamatukogude potentsiaal turistide silmaringi arendamiseks on suures osas alahinnatud ja ka ebapiisavalt uuritud. Suuremat huvi pakkuvate muuseumide kõrval võivad tähelepanu äratada ka raamatukogud, kui neid turistidele asja- ja ajakohaselt esitleda. Küllastuse potentsiaalsed eelised hõlmavad võimalust tutvuda lähemalt kohalike elanike ja raamatukogude kogudega, sealhulgas noorte või ebapopulaarsete autorite

loominguliste teostega. (Modeva, 2018, lk 1) Lisaks on raamatukogu ressursside hulgas ka muid rajatise ja tegevusi, nagu raamatukoguhooned, üritused, kontserdid, filmid, näitused, töötoad, koosolekud jne, mis võivad samuti turistidele põnevad ja atraktiivsed olla. (Tokić & Tokić, 2018, lk 445). Samas saab raamatukogu kasu ka sellest, et tekivad kontaktid turistidega ja eelkõige väliskülalistajatega, mis võimaldab sügavamalt, terviklikumalt ja usutavamalt hinnata kultuuri võrreldes tavapärase reisiga kus võivad reisipakettides ning hotelliümbrustes alades olla ainult ilustatud ja turistidele suunatud kultuuriüritused ja tegevused. Üks lahendus on kaasata valitud raamatukogud, mis pakuvad turistidele huvi, kohalikesse kultuuri- ja turismimarsruutide võrgustikku. (Modeva, 2018, lk 1)

Kuigi raamatukogude esmane eesmärk on olla raamatute ja muu kirjanduse laenutamise ja säilitamise keskus, tuleks ka teiste raamatukogus pakutavate toodete/teenuste teeninduskvaliteedile keskenduda. Seega peaksid raamatukoguhoidjad keskenduma ka kliendi rahulolule. Kliendirahulolu tekib tänu teeninduskvaliteedile, mis baseerub sellel, kas raamatukogu kliendid on klienditeenindusega rahul või mitte. Kui raamatukogu soovib parendada klientide rahulolu siis tuleks raamatukoguhoidjaid koolitada, et nad saaksid kliendile vajalikku teenindusstandardit pakkuda ja seeläbi luua kliendi jaoks rahuliku ja mugava olukorra. (Wang & Shieh, 2006, lk 194)

Avalikud raamatukogud kui kohalikud teadmiste keskused, loovad alustalad elukestvaks õppeks, iseseisvaks otsustamiseks ning üksikisiku ja suuremate sotsiaalsete rühmade (õpilaste, huvigruppide jt) kultuuriliseks arenguks. Need on välja töödatud tuginedes avalikele vahenditele ja need on avatud kõigile olenemata sotsiaalsest või finantsilisest staatusest. Raamatukogu, kui aktiivse ühiskonna instituudi rolli, ei määra mõttelised ühiskondlikud ülesanded, vaid hariduse, teaduse ja kultuuri arenguvajadused. Raamatukogud on erinevatel ajastutel ühiskonnas vähem või rohkem nõutavad. (Volodin, 2005, lk 299) Raamatukogud on kohalikud teabekeskused, mis teevad kõikvõimalikud teadmised ja teabe kasutajatele hõlpsasti kättesaadavaks. (Adhikary & Adhikary, 2021, lk 157)

UNESCO rahvaraamatukogude manifest (1949) ütleb rahvaraamatukogu defineerimisel:

Rahvaraamatukogu peaks olema oma tegutsemisviisilt ja dünaamikalt aktiivne ja positiivne. Raamatukogu ei tohiks öelda inimestele, mida mõelda, vaid aidata neil otsustada, millest mõelda. Tähtsatele probleemidele tuleks tähelepanu pöörata näituste, raamatuloendite, arutelude, loengute, kursuste, filmide ja individuaalsete juhiste abil. Lugemishuvi tuleks ergutada ja raamatukogu teenuseid tutvustada läbimõeldud pideva suhtekorraldusprogrammiga. Rahvaraamatukogu peaks siduma oma tegevuse teiste haridus-, kultuuri- ja sotsiaalorganitega – koolide, ülikoolide, ametiühingute, õppeklubide, täiskasvanute koolitusgruppide jne tööga. Samuti peaks raamatukogu tegema koostööd teiste raamatukogudega trükiste laenutamisel ja raamatukogude ühendustega rahvaraamatukogunduse edendamiseks. Raamatukogus olevad raamatud peaksid olema avatud riiulitel ja kasutamise alati kättesaadavad. (United nations educational, scientific, and cultural organization, 1949, lk 2)

Erinevaid teoseid talletades annavad raamatukogud ülevaate paikade kultuuripärandist ja võimaldavad ligipääsu erinevatele kunstiteostele, edendades kultuurilise identiteedi teadvustamist. Teisest küljest saavad kohalikud kogukonnad raamatukogude kaudu ülevaate kultuurisaavutustest globaalsel tasandil. Lisaks erinevatele raamatute ja muude kunstiliste eksemplaride kogudele on raamatukogudel ka palju muid ressursse, mis võiksid olla turistidele atraktiivsed. (Tokić & Tokić, 2018, lk 443)

Raamatukogude kui turismisihtkohtade edendamiseks on vaja rakendada kohaliku kultuuriturismi eripoliitikat ja tegevusi. Selline lähenemine aitaks ületada "turismi praegust hooajalist asümmeetriat", nagu on mainitud Bulgaaria Vabariigi „Turismi säästva arengu riiklikus strateegias 2014–2030“, viies ellu erinevaid vaimse pärandi ja kultuuriga seotud üritusi toetudes praegustele kohaliku köögi, veinide, traditsioonide, rituaalide jt kaasaegsete kunstide, sealhulgas nende uudsete vormide tähistamistele. On vaja seost aastaringse kultuuriturismi ja raamatukogude kultuurikalendri vahel, mis tuleb sünkroniseerida püsiekspositsioonide, haruldaste ja väärtuslike kogude eksponeerimise, rahvusliku kirjanduse annetamise suunal. Teisisõnu suhtuvad turistid positiivselt kohaliku kultuuri kohta uusima teabe omaksvõtmisse, mida saab neile raamatukogudes asjakohaselt esitada. Kultuurikogemus ja kultuuriturism meelitavad valdavalt haritumaid

ja maksejõulisemaid turiste, millel on positiivne mõju ka kohalikule majandusele. (Modeva, 2018, lk 2).

Rahvaraamatukogu kogub kokku kõik erinevate kultuurivaldkondadega seotud teavikud ning edendab kultuuripäranditeadlikkust. Raamatukogu on kohaliku kogukonna võtmeasutus, mis tegeleb raamatute kogumise, säilitamise ja edendamisega, kohaliku kultuuri ja selle mitmekesisusega. Rahvaraamatukogu peaks koguma ja säilitama oma kohaliku kultuuripärandit:

- rahvaraamatukogu peab olema kaasatud kultuuripärandi dokumenteerimisse ja säilitamisse, sest pärand on iga ühiskonna ja kultuuri jaoks väga oluline. Sellel on oluline roll mis aitab kaasa jätkusuutlikule kohalikule ja riiklikule arengule ning aitab luua teadlikkust turismiatraktsioonide olemasolust paikkonnas;
- et soodustada kultuurilist mitmekesisust ja
- võimaldada juurdepääsu kõikidele kultuurilise väljenduse vormidele. (Adhikary & Adhikary, 2021, lk 159)

Raamatukogus korraldatavaid üritusi on erinevaid. Kui raamatuklubid ja lugemistunnid on tavalised, on mõned üritused suunatud ka täiskasvanuharidusele. Need üritused on kasulikud kohalikule kogukonnale, parandades inimeste praktilisi oskusi, mida saab kasutada nende tööalaste või koduste võimaluste laiendamiseks. Lisaks on seda tüüpi tunnid sageli tasuta. Kultuuriüritused võivad aga kergemini kaasa tuua turistide arvu suurenemise. Raamatukogudes peetakse palju erinevaid loenguid nagu näiteks Bodley medali võitjate loengud Bodleianis, kus varasemate laureaate hulka on kuulunud Stephen Hawking, Alan Bennett ja Mary Beard, aga ka traditsioonilisemalt seotud raamatukogudega seotud inimesed, nagu romaanikirjanikud Hilary Mantel ja Ian McEwan. Inimesed reisivad, et kuulda kuulsusi kõnelemas, nii et sellised üritused aitavad kaasa ka siseturismile. Väiksemas ulatuses võib kutsuda kohalikke eksperte ja asjatundjaid esinema sellistel teemadel nagu kohalik ajalugu, teadus või keskkond ning aidata kohalikke raamatukogudes meelitada. Raamatukogud saavad oma ruume rentida ka teistele, näiteks teatriettevõtetele, ja saada oma piirkonna kultuurilise meelelahutuse keskseks sihtkohaks, suurendades samal ajal tulusid. Sündmused aitavad suurendada raamatukogu regulaarset kasutamist, tervitades ruumi inimesi, kes ei pruugi traditsioonilisel eesmärgil raamatukogu külastada. (Jenkins & Lund, 2019, lk 109) Seega

saavad raamatukogud oma ressurssidega, mis toetavad ning edendavad ühiskonna ja turismi jätkusuutlikku arengut, korralda arvukalt tegevusi nii kogukonna liikmetele kui ka teistele, näiteks turistidele ja külastajatele, et aidata rikastada ja parandada turismikogemust. (Tokić & Tokić, 2018, lk 447).

Raamatukogu tähtsus sihtkohas erineb aga olenevalt selle ümbrusest – nii ollakse konkurentsivõimelisem teiste vaatamisväärsustega (näiteks New Yorgi avalik raamatukogu, mis peab võitlema Central Park-iga, Empire State Building-uga ja 11. septembri memoriaali ja muuseumiga) ja nende sihtkohtade *brändinguga* (näiteks Oxford, linn, mille pikaajaline seos teadmistega kajastub selle motos). Sellest hoolimata ei tunnista turismiettevõtted sageli raamatukogusid tõmbenumbrite- ja sissetulekuallikatena, mis takistab nende kaasamist ja kasutamist sihtkoha arengukavades. Vaatamata sellele, et näiteks VisitBritain tunnistas, et 2% küsitatud rahvusvahelistest külastajatest külastas kirjandus, muusika-, televisiooni- või filmide asukohti (mis tõi tulu kuni 610 miljonit naela), ei kaasatud raamatukogu külastamist kultuurisündmuse alusel küsimustikku, kuid muuseumite, kunstigaleriide, aedade ja ööklubide kohta oli küsitluses punkt olemas. (Jenkins & Lund, 2019, lk 107)

Raamatukogude arhitektuur on nii kohalike kui ka välituristide jaoks üks määravaid aspekte nende otsustusprotsessis raamatukogu külastada, kuid määraval kohal on ka siseruumide korrashoid, ruumi olemasolu, disain ning planeering. Ruum on raamatukogu üks väärtuslikumaid varasid. Nii salvestatud teabe kogumiseks, arhiveerimiseks ja sellele juurdepääsemiseks on vaja ruumi. Ruumi on vaja õppimiseks, uurimiseks ja intellektuaalseks tegevuseks inimkonna paremaks muutmiseks. Muutused trükimasinast virtuaalreaalsuse süsteemidesse on muutnud raamatukogu rolli ja ulatust. (Chan & Spodick, 2014, lk 1) Raamatukogude rolli ümbermääratlemise tulemusel ei ole neil enam ainult raamatute klassifitseerimise/indekseerimise ja säilitamise kohustus, vaid nad on orienteeritud pakkuma kõrgemal tasemel teenuseid ja uuenduslikke tegevusi, täites aktiivset rolli kohalike omavalitsuste sotsiaalses ja majanduslikus arengus. (Spentza & Kyriakaki, 2013, lk 2). Enamik raamatukogusid kogeb kasvu ja arengut ning selle arenguga tuleb kaasas käia. Arengut ja selle erinevaid punke iseloomustab hästi „Ema ja isa restorani“ arengutsüklil (vt. lisa 1): Kui ema ja isa restoran muutub populaarsemaks, nõudlus sunnib restorani kasvama ja kasv avaldab mõju infrastruktuurile – restorani

tingimustes tähendab see, et isa ei saa enam ise köögiga hakkama, ema vajab abi söögisaalis, mis tähendab, et on vaja rohkem töötajaid. Rohkem töötajaid nõuab personalipoliitikat, koolitusi ja suuremat vajadust erinevate juhtimistasemete järele. Sama muster ilmneb ka raamatukogude kasvades. (Aldrich, 2010, lk 37)

Raamatukogude direktoritel on soovitatud raamatukogudesse turistide juurde meelitamiseks :

- panna rõhku sotsiaalmeedias kajastatavale infole ja sotsiaalmeediaga tegelevate töötajate koolitamine, et hõlbustada info liikumist ja koolitada kogenud raamatukoguhoidjaid, kes mõistavad kõiki turistidega suhtlemisel seonduvaid üksikasju;
- pakkuda turistidele tasuta ja vabatahtlikku raamatukogu liikmelisust ning võimaldada neile juurdepääs raamatukogu hoonetele;
- hotellidesse avalike raamatukogude reklaamide paigutamine turismiteenuste edendamiseks;
- muuta rahvaraamatukogude arhitektuuri stiili eesmärgiga meelitada ligi rohkem turiste. (Seifi & Kazemi, 2019, lk 8)

Raamatukogu kasv ja muutused võivad esineda mitmel kujul. Raamatukogu siseselt areneb nii tehnoloogia (mobiilseadmed, traadita tehnoloogia ja suhtlusvõrgustikud), arenevad materjalivormingud (raamatud ja muud väljaanded on saadaval raamatu kujul, suures trükis, e-raamatutena ja alla laaditava audioraamatuna) ja filmid (DVD, originaal- või režissöörilõige ja Blu-ray). See mõjutab ruumi kasutamist, olemasolevate teenuste/toodete kataloogimist ja personali koolitamist. Ka välised arengutegurid mõjutavad raamatukogu. Elanike arvu kasv piirkonnas, demograafia ja trendide muutus või kohaliku ajalehe väljaandmise lõpetamine mõjutab raamatukogu. (Aldrich, 2010, lk 36) Kuna raamatukogud on intensiivse haridustegevusega kultuuriasutused, on neil lisaks võimalus panustada piirkonna turismi arengusse ning eelkõige kultuuri- ja haridusturismi arendamisse. Juba praegu kasutavad mitmed riigid oma keskseid raamatukogusid turismi mõttes ja lisavad need oma peamiste turismiobjektide hulka, mis meelitavad iga päev ligi tuhandeid turiste. (Spentza & Kyriakaki, 2013, lk 2) Samamoodi on maailma vanim raamatukogu Kairouine'i mošeas (Fesis, Marokos), mis on enamiku reisijate jaoks huvipakkuv koht ja mõne jaoks isegi ilmalik palverännakute koht – juurdepääsetav ainult

erikokkuleppe alusel või moslemitest külastajatele, mistõttu jäädakse ilma heast võimalusest teenida lisaraha nii riigile kui ka mošeele. (Jenkins & Lund, 2019, lk 107)

Hetkel on ülemaailmselt aru saadud, et raamatukogud on huvipakkuvad sihtkohad turistidele kes tahavad tuua enda puhkusesse sisse mõne teadusliku või haridusliku aspekti, mida mitmed raamatukogud nii Eestis kui ka välismaal ära kasutatavad, kuid enamustel juhtudel on raamatukogudesse turistidel piiratud või täiesti puuduv sissepääs. Informatsioon on turismi edendamisel üks olulisemaid aspekte. Turismiinfo on mitu kategooriat. Üks neist on määratlenud teabe kolme põhitüüpi:

- a) teave ärijuhtimiseks,
- b) teave turismi edendamiseks,
- c) teave turistidele. (Adhikary & Adhikary, 2021, lk 160)

Kui aga raamatukogud hakkaksid ennast rohkem turistidele reklaamima ning tooksid sisse ka mõned tooted või teenused, mis turistidele huvi pakuksid (nt ajaloolised, kunstilised või teaduslikud tooted või teenused), siis hakkaksid ka kohalikud oma- ja linnavalitsused raamatukogusid nägema kui turismisihtkohti ja tänu sellele saaks arendada nii kohalikku kui ka riiklikku turismi. Sellest saaksid kasu ka kohalikud, sest turistidele turundatud tooted ning teenused võivad ka nendele huvipakkuvad olla. (Khanna & Kukret, 2020, lk 104–110)

Kui raamatukogud suunaksid kohalikele elanike erinevaid tooteid ning teenuseid, siis hakkaks rohkem levima ka suusõnaline reklaam kohalike ning turistide vahel, kes võivad olla kohalike sõbrad, tuttavad ning sugulased. Tänapäeval on ostuotsuste ja turismisihtkohtade valiku tegemisel üks kõige mõjukamaid elemente suusõnaline reklaam, sest inimesed suhtlevad üksteisega ja jagavad erinevaid kogemusi. Suhtlemine on väga lihtne viis väljendada oma seisukohta, arvamuseid, mõtteid, nõustumist või lahkavamusi. Suusõnaline reklaam on üks põhilisemaid turunduskanalite vahendeid. (Khanna & Kukret, 2020, lk 104–110) Kui suusõnaline reklaam toimib hästi, võib see erinevaid tooteid ja teenuseid väga pikka aega aktiivsena hoida.

2. PÄRNU KESKRAAMATUKOGUL PÕHINEV KLIENDI MOTIVATSIOONI UURING

2.1. Pärnu Keskraamatukogu tutvustus

1908. a tegutses Pärnu linnas 12 valdavalt vene- ja saksakeelse kirjandusega piiratud juurdepääsuga seltsiraamatukogu, kuid eestikeelne avalik raamatukogu puudus. Eestikeelse raamatukogu asutamine määrati komisjonile, kuhu kuulusid August Klein (Pärnu Eesti Kooli Seltsi esimees), Johann Kõpp (gümnaasiumiõpetaja) ja August Kuusberg (algkoolijuhataja). Pärnu linna avalik ja tasuta lugemistuba avati 1909. aasta jaanuaris, linna rahvamajas, mis asus Elevandi tänaval. Raamatukoguhoidjaks määrati algsest komisjonist August Kuusberg. Lugemistuppa muretseti 400 eksemplari ringis eestikeelseid raamatuid ja 16 eesti, saksa ja vene keelset ajalehte, mida lugemistoast kaasa ei laenutatud. Lugemistuba oli avatud nädalasiseselt kell 18-21 ja pühapäevadel kell 14-18. Esimese aastaga raamatute arv kahekordistus, kuid 5 aastat peale avamist lugemistoa tegevus seiskus. Esimese maailmasõja puhkemisel katkestasid paljud raamatukogud ja lugemistoad töö, nende hulgas ka Pärnumaa Rahvahariduse Seltsi raamatukogu. (Piiriste, 2018)

1946. loodi lastele ka lasteraamatukogu ja 1977. aasta suvel avas raamatukogu suvise laenutuspunkti Pärnu rannas. Laenutuspunkt oli mõeldud puhkajate paremaks teenindamiseks. (Pärnu Keskraamatukogu..., 2022) 2008 aastal renoveerimise läbinud uus ja moodne raamatukoguhoonne on kaetud üleni klaasiga, tänu millele saab raamatukogus viibides tajuda ühtekuuluvust Pärnu linnaga. Pärnu Keskraamatukogu paikneb keskaegse Pärnu Ordulinnusega samas asukohas ning linnuse müürid on osaliselt markeeritud majaesisel sillutisel. Need olid veel nähtavad peale II Maailmasõda, kuid stalinistliku keskväljaku rajamise käigus need lammutati. (Puhka Eestis..., s. a.)

2017. aasta keskpaigast on Pärnu Keskraamatukogul uus logo (vt lisa 2). Logo autor on Mariel Põld. Logol olevat märki saab mitmeti tõlgendada. Sellel võib näha kahte avatud raamatut, mis teineteise poole vaatavad. Nende vahel toimub suhtlus, milleks ka raamatukogu võimaluse annab. Lisaks saab märki vaadata kui uksi, mille avatus kutsub alati kõiki huvilisi raamatukokku. Märk peidab endas ka kaasaegseid suhtlusvahendeid, milleks on sülearvutid. Tänapäeval leidub palju võimalusi suhtlemiseks ning koosviibimiseks. Ka raamatukogu pole enam ainult koht raamatutele vaid lisaks ka paik koosviibimisteks ja ajaveetmiseks. Punane värv logos sümboliseerib kirge, mis antud kontekstis on suunatud raamatutele ja suhtlusele. Sinine on tuletatud Pärnu sinisest temaatikast – meri, vapp ja lipp. (Pärnu Keskraamatukogu..., 2022)

2017. aastal läbiviidud haldusreformi käigus liitusid mitmed vallad ja muutusid ka maakondade piirid (vt lisa 3). 2018. aasta alguseni oli Pärnumaal 19 omavalitsusüksust 43 raamatukoguga. Pärast reformi on Pärnumaal 7 omavalitsusüksust 51 raamatukoguga. 2018 aastal said Pärnu Keskraamatukogu haruraamatukogudeks Audru, Jõõpre, Lindi, Lavassaare, Aruvälja, Tõstamaa, Tõhela, Pootsi ja Paikuse raamatukogud ja lisaks nendele ka 8 osakonda. Sama aasta lõpu poole sai valmis veebileht „Pärnumaa rahvaraamatukogud kuni 31.12.2017“. (Pärnu Keskraamatukogu..., 2022)

2020. aasta detsembris paigutati Pärnu Keskraamatukogu juurde raamatukapp, mis võimaldab lugejatel raamatud kätte saada neile sobival ajal. Raamatuid on võimalik kätte saada ööpäevaringselt, tellides need raamatukappi. 23-kohaline raamatukapp asub Pärnu Keskraamatukogu (Akadeemia 3) parklapoolses küljes kaldtee all. (Pärnu Keskraamatukogu..., 2022). Raamatukappi viidi Pärnu Keskraamatukogus lugejate tellitud raamatuid või raamatupakke 2022. aastal 5343 korda, keskmiselt 18 pakki päevas. Sügisel sai raamatute kappi tellimine sisse sellise hoo, et raamatukapi 23-st pesast paljudel päevadel enam ei jätkunud ja raamatupakid seisis pesa vabanemise ootel infoletis. See näitab, et raamatukappi hakati kasutama otstarbekohaselt – raamat telliti kappi, sest raamatukogu lahtiolekuagedel ei ole võimalik raamatule järele tulla. Detsembris lisandus Pärnu Keskraamatukogu Cleveroni laenutuskapile lisamoodul 24 pesaga ja pesade puudust pole sellest ajast enam olnud. (Pärnu Keskraamatukogu, 2023, lk 23–24).

2022 aasta oktoobris avati raamatukogu kõrval teenekatele raamatukoguhoidjatele (Saima-Õie Andla ja Leida Talts) mälestuspingid. Leida algatusel toimusid raamatukogus populaarsed luule- ja kirjandusõhtud, samuti on ta koostanud Pärnu Endla ajaloo, kirjutanud artikleid Eesti erinevate teatritegelaste kohta. (Pärnu Keskraamatukogu..., 2022)

Pärnu Keskraamatukogus toimuvad kord kuus individuaalsed nutiabi koolitused senioritele, kui mingil hetkel tundus, et huvi konsultatsioonide vastu on raugenud, siis 2022. aasta põhjal võib öelda, et huvi on uuesti tõusnud ja kõik soovijad ei saa konsultatsiooniks aega, seega tuleb huvilistel tuleb end panna ootejärjekorda. Vajati abi ka konkreetsete toimingute tegemisel (e-tervis, juhilubade taotlemine, tuludeklaratsioon, ID-kaardi uuendamine, koroonapassi jt dokumentide printimine jne). Käidi ka nõu küsimas postkasti seadistamisel, telefoni äppide kasutamisel ja erinevate kasutajate aktiveerimiseks jne. Seoses Ukraina põgenike lainega pidid raamatukoguhoidjad olema valmis juhendama põgenikke igati ka selles osas, kust leida vajalikke asutusi, organisatsioone, infot jne. Kui tavaliselt vajavad nutiabi vanemaealised, siis 2022. aastal lisandusid Ukraina põgenikud, kellest suurem osa olid naised ja neist enim nooremapoolseid. Enamusel puhkudel tuli raamatukoguhoidjatel kliente abistada paljuski, püüdes seda teha vene või inglise keeles. (Jantson, *et al.*, 2023, lk 42)

Tänaseks on Pärnu Keskraamatukogu koduks tuhandetele raamatutele, paljudele lauamängudele ning pillidele, seal pakutakse ka erinevaid ringe ja klubisid eri vanuserühmadele, näiteks: käsitööring, kus õpitakse iga kuu tegema erinevaid riidesemeid või dekoratsioone ning raamatu- ja muusikaklubi, milles arutletakse iga kuu uue teose üle. Tihti on Pärnu Keskraamatukogu suures saalis koostöös Eesti Õdede Liiduga teabetund, kus räägitakse erinevatest tervisteemadest ning tehakse erinevaid õpitubasid. Raamatukogu külastavad ka erinevad muusikud ja kirjanikud, kellega elanikud tutvumas saavad käia, samuti on Keskraamatukogu suures saalis ka erinevad teemaõhtud, mis elanike õhtuid sisustavad.

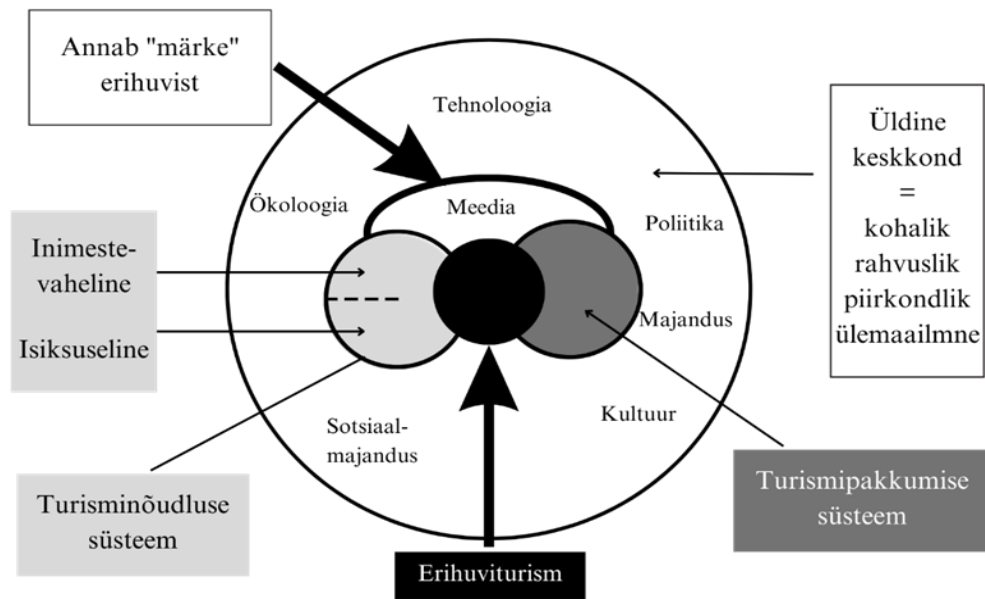
2.2. Uurimisprotsessi ülevaade

Uuringu eesmärgiks on teada saada, mis motiveeriks ja on siiani motiveerinud turiste raamatukogusid külastama. Uuritakse vastajate varasemaid kokkupuuteid raamatukogude

kui turismisihtkohtadega ning kuidas sotsiaalmeedia ja sõprade/tuttavate arvamused mõjutaksid vastajate suhtumist raamatukogude külastamisesse. Uuritakse ka seda, mis suunaks vastajaid tulevikus raamatukogusid külastama. Antud lõputöös viiakse uuring läbi Pärnu Keskraamatukogu külastajate seas, kasutades struktureeritud küsimustikku. Kvantitatiivsete uurimismeetodite eeliseks on see, et need võimaldavad tugineda arvamuste suuremale kogumile. Suurema vastajate hulga uurimisel võib selguda, et suured inimgrupid võivad sageli teha väga täpseid otsuseid, kuigi grupi üksikisikutel võivad olla erinevad vaated. Kui küsida faktiline küsimus, on parim viis hea vastuse saamiseks küsida rühmalt inimestel, kes on konkreetse küsimuse sisuga kokku puutunud. Samuti annavad ankeetküsitlused uurijatele palju potentsiaalset kasu, näiteks annavad need tavaliselt andmeid, mida on lihtne kvantifitseerida ja graafikutesse lisada. (Lemon, *n. d.*) Kvantitatiivne uurimus tegeleb muutujate kvantifitseerimise ja analüüsimisega tulemuste saamiseks, mis hõlmab arvandmete kasutamist ja analüüsimist spetsiifiliste statistiliste tehnikate abil, et vastata küsimustele, kes, kui palju, mida, kus, millal, kui palju ja kuidas. Seda kirjeldatakse ka probleemi või nähtuse selgitamiseks numbrilises vormis andmete kogumise kaudu. (Apuke, 2017, lk 46)

Antud lõputöö üldkogumiks on Pärnu Keskraamatukogu külastajad, kes on juba varasemalt Pärnu Keskraamatukogu külastanud kas raamatute laenutamise, õpitubade, näituste külastamisega või mõne muu eesmärgiga. Uuritakse vastajate varasemaid kokkupuuteid raamatukogude kui turismisihtkohtadega ning seda, kuidas sotsiaalmeedia ja sõprade/tuttavate arvamused mõjutaksid vastajate suhtumist raamatukogude külastamisesse. Uuritakse ka mis suunaks vastajaid tulevikus raamatukogusid külastama.

Lõputöös kasutatakse kvantitatiivset meetodit ja ankeetküsitlusest saadud andmete analüüsimisel kasutatakse kirjeldavat statistikat. Küsimustikus kasutatakse kinniseid ja poolavatud küsimusi, Likerti 5–palli skaalat ja mitme valikvastusega küsimusi. Küsimused tuginevad autori lõputöö teoreetilisel osal ning seal väljatoodud „Erihuviturismi tsükkel“ mudeli põhjal, milles on välja toodud võimalikud erihuvituristi vajadused ja „Erihuviturismi interaktiivne süsteem“ (vt joonis 2), milles tuuakse välja erinevad mõjutussektorid, mis aitavad turistil teha otsuste kuhu ta minna sooviks.

Joonis 2. Erihuviturismi interaktiivne süsteem (Allikas: Trauer, 2006, lk 185)

Autori koostatud küsimustik (vt lisa 4) saadetakse laiali Pärnu Keskraamatukogu uudiskirja listis olevatele lugejatele ning vastav info ja link küsimustikule lisatakse ka Pärnu Keskraamatukogu Facebooki lehele. 2022. aastal oli Pärnu Keskraamatukogul 16 175 lugejat, kellest 367 tellivad uudiskirja. Keskraamatukogu Facebooki lehel on 2600 meeldimist ning 2800 jälgijat, kelleni üritatakse jõuda postitusega, mis tutvustab uuringut ja kus jagatakse linki, mida kasutades saavad uuritavad kiiresti küsimustikuni jõuda. Esinduslik valim, mis koosneb uudiskirja tellijatest ja Facebooki lehe jälgijatest, oleks 340 vastajat.

Pilootuuring viidi läbi autori pereringis olevate raamatukogude külastajate hulgas. Pilootuuringu tagasisidet ja vastuseid analüüsid ei pidanud autor vajalikuks midagi muuta, sest tagasiside oli positiivne ning probleeme küsimustiku täitmisel ei tekkinud. Küsimustik tehti vastajatele avalikuks 16.03.2023 ning andmete kogumine lõpetati 06.05.2023, peale mida hakkas autor kogunenud andmetega töötama ning neid analüüsima.

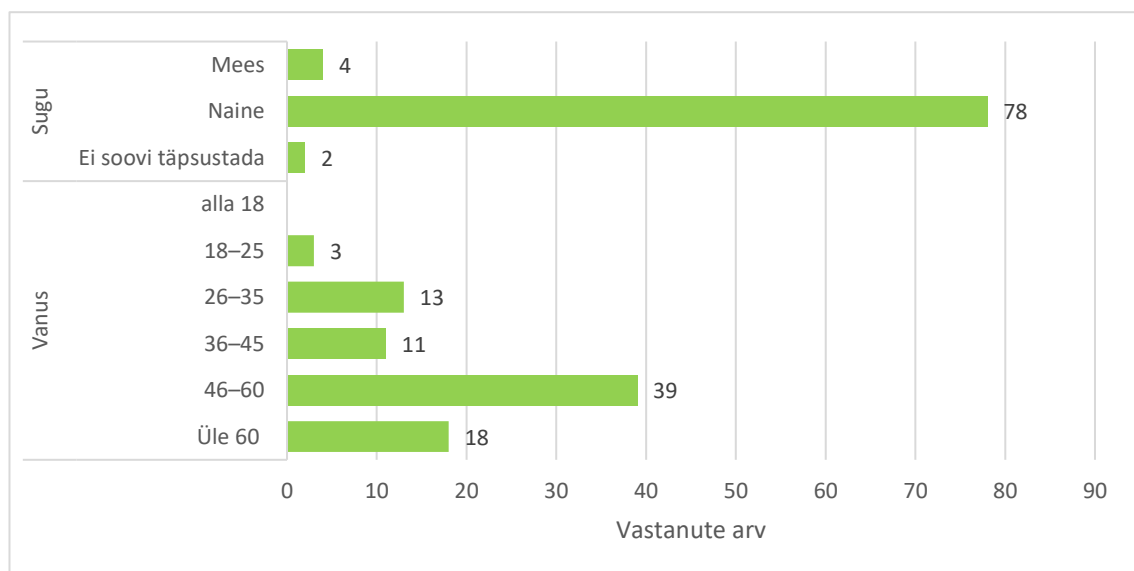
Uuringu läbiviimiseks ja andmete kogumiseks kasutatakse kvantitatiivset meetodit ja ankeetküsitlust, mis toimub läbi interneti UT Limesurvey keskkonnas. Limesurvey keskkonna kasuks otsustas autor seetõttu, et seal oli kõige mugavam uuringu küsimusi muuta ning küsimustele oli väga erinevaid vastusevariante ning matrikseid, mis aitasid

küsimused mitmetahuliseks teha, tänu millele sai ühest küsimusest mitmele erinevale küsimusele vastuseid saada. Ühtlasi on tegemist Tartu Ülikooli ametliku uuringukeskkonnaga. Andmete analüüsiks kasutati veebikeskkonda JASP (statistiline analüüs) ning Exceli tabeleid.

Autori poolt läbi viidud veebiküsimustikule vastajaid oli kokku 84. Küsimustik oli aktiivne 16.04–6.05.2023 ning lugejatele saadeti ka lisaks meeldetuletus, milles julgustati neid küsimustikule vastama. Pärnu Keskraamatukogu uudiskirja ja Facebooki lehe jälgijaid on kokku 2967. Esindusliku valimi künnis ehk 340 vastajat küll kokku ei saadud, kuid vastajaid kogunes 84, mis ei olnud küll oodatud tulemus, aga siiski piisav, et andmeid analüüsida ja antud valimi põhjal järeldusi teha.

2.3. Uuringutulemuste analüüs

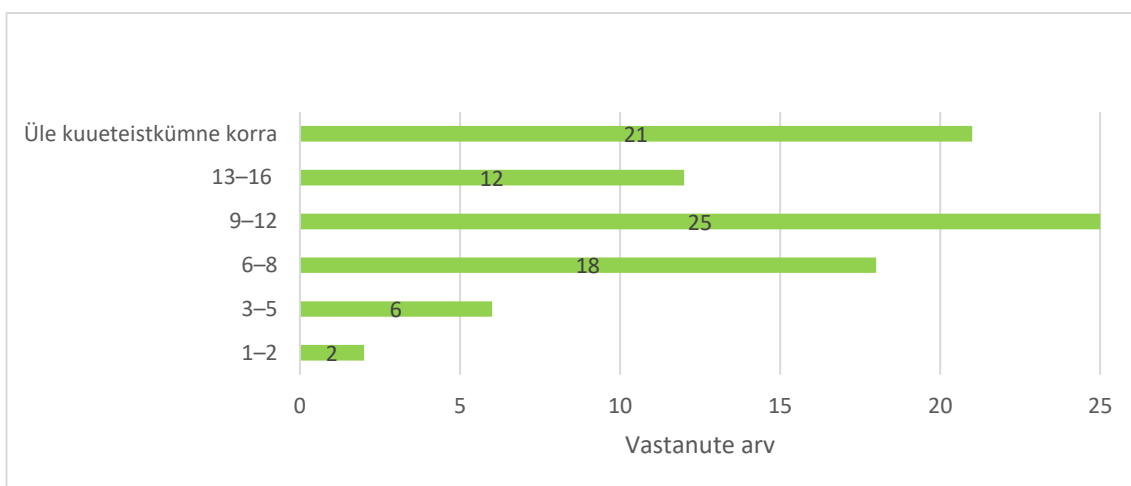
Ligi pooled uuringus osalenud olid 46–60 vanused naised (vt joonis 3), kellest töötajaid on 63 ja tudengeid 10. Naiste osakaal oli küsitluses 78, keda oli vastajate seas peaaegu 20 korda rohkem kui mehi. Mehi oli vastajate seas 4.

Joonis 3. Vastanute jaotus soo ja vanuse järgi (n=84)

Uuringus osalejatelt uuriti ka, mitu korda aastas nad raamatukogusid külastasid nii turismi, meelelahutuslikul või vajaduspõhisel eesmärgil. Raamatukogude külastatavus vastajate seas oli väga kõrge, 76 vastajat külastas raamatukogusid aasta jooksul üle kuue korra (vt joonis 4). Osalejad on tihedad raamatukogude külastajad: raamatukogusid aastas

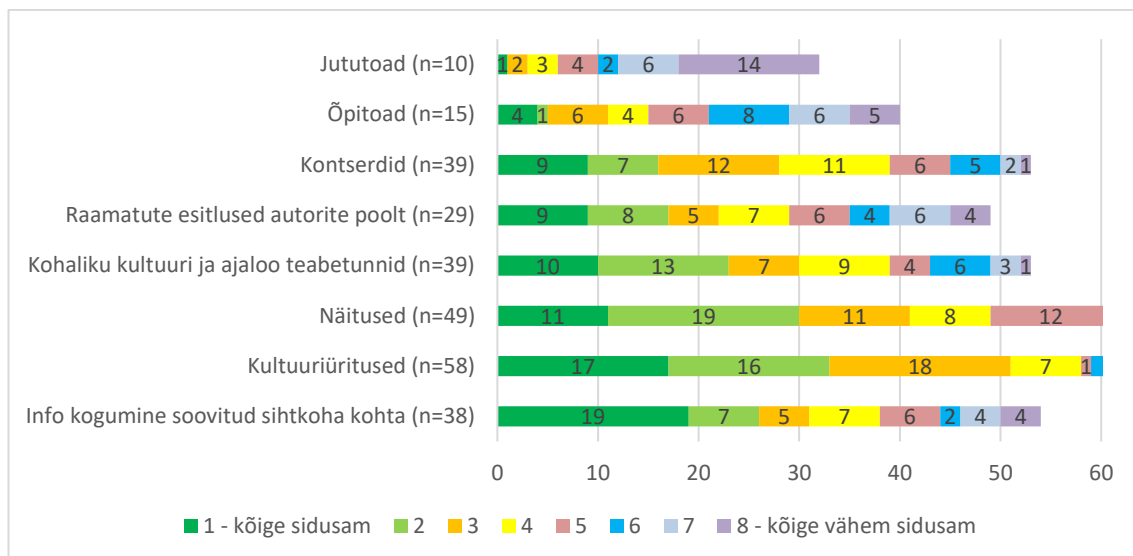
9-12 korda külastasid 25 vastajat ning 21 vastajat külastas raamatukogusid aastas üle kuueteistkümne korra ning 13 vastajat sooviks tulevikus külastada Eesti raamatukogusid turismi eesmärgil, 8 vastajat sooviks külastada raamatukogusid välismaal. Enamik vastajad kes on Eesti raamatukogusid külastanud on vanusevahemikus 46–60 ja välismaa raamatukogude külastajate vanus jääb valdavalt 25–36 eluaasta vahele.

Joonis 4. Raamatukogude külastamise sagedus aasta lõikes (n=84)

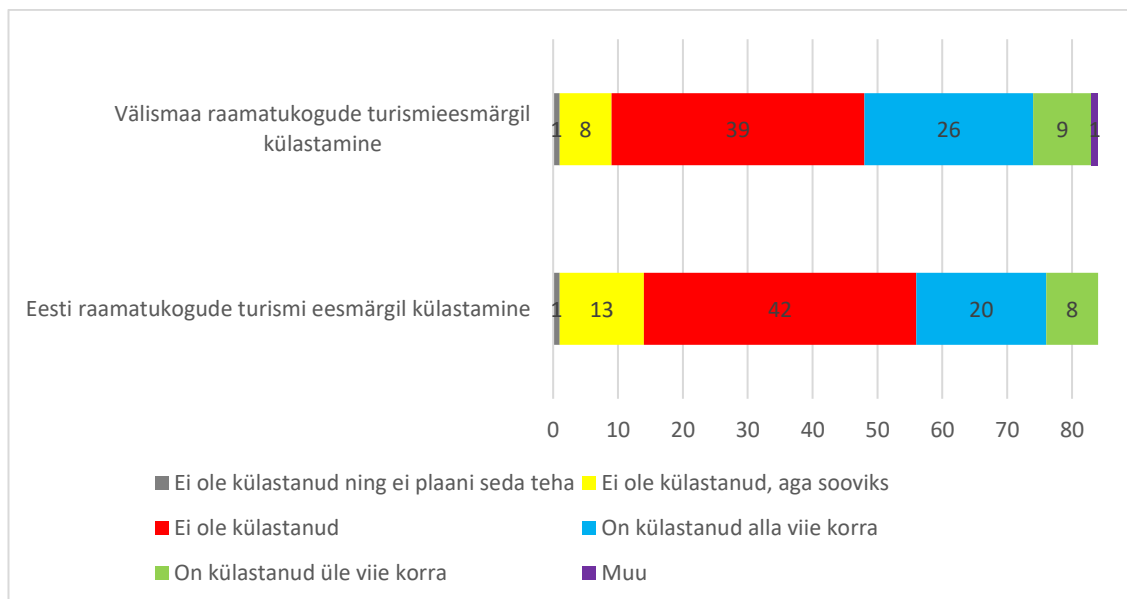
Üle 16 korra külastasid raamatukogusid kaks vanusegruppi: 46–60 ja üle 60 aasta, mõlemast grupist oli külastajaid 7.

Vastajatelt küsiti ka selgitav küsimus, milles nad said hinnata (5-palli skaalal, kus 1 oli kõige rohkem turismiga seotud ja 8 kõige vähem) erinevate raamatukogudes pakutavate tegevuste ja ressursside turismiga seonduvust (vt joonis 5). 58 vastajat (1–4 punktide järjestus) pidasid kultuuriüritusi, 49 erinevaid näituseid ja 39 kohaliku kultuuri ja ajaloo teabetunde ning kontserte kõige sidusamaks turismiga. 29 vastajat pidasid oluliseks ja motiveerivaks ka erinevate teoste esitlusi autorite poolt, mis on Pärnu Keskraamatukogus juba kaua eksisteerinud tegevus mis on populaarne nii kohalike kui ka turistide seas. Kõige vähem peeti turismiga sidusamaks jutu- ja õpitubasid, mida hindasid vastavalt 10 ja 15 vastajat turismiga kõige sidusamaks.

Joonis 5. Millised tegevused olid vastajate jaoks kõige rohkem turismiga seotud

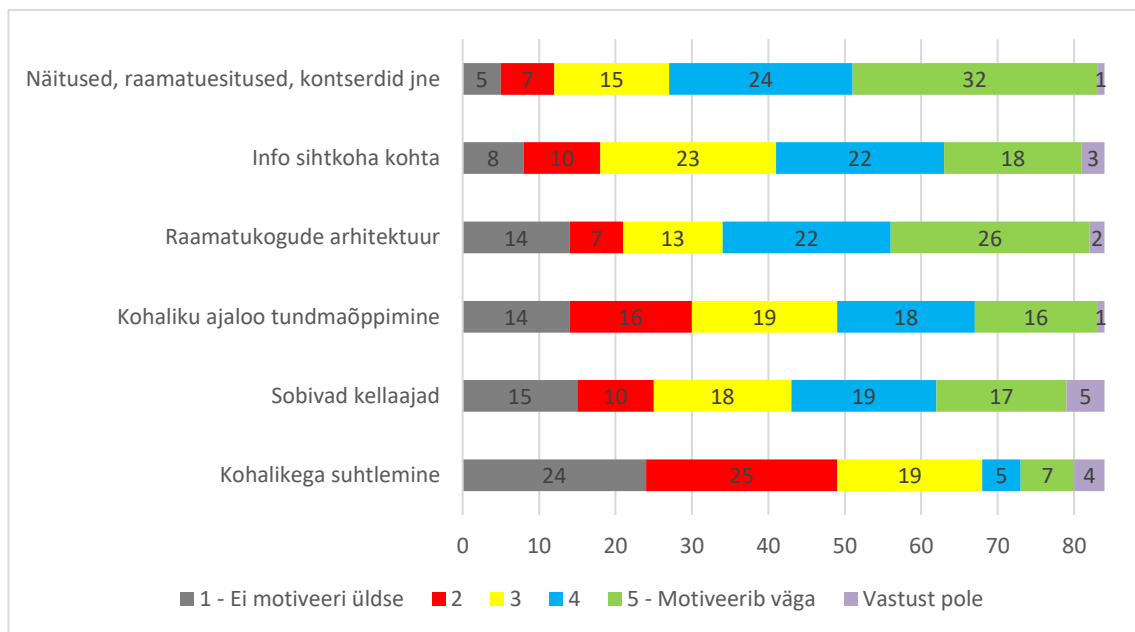
Võrreldes Eesti ja välismaa raamatukogude külastatavust, tuli välja, et paljud vastajad oleksid nõus raamatukogusid külastama, kui seal oleks neile ligipääsetavaid ja huvipakkuvaid tegevusi ja tooteid. Pooled küsimustikule vastanutest (n=42) ei ole külastanud ühtegi Eestis asuvat raamatukogu turismi eesmärgil (vt joonis 6) ning 12 vastajat ei ole raamatukogusid külastanud, aga sooviksid seda tulevikus teha. Nii välismaa kui ka Eesti raamatukogusid ei soovi külastada ainult 1 vastaja, aga 28 küsimustikule vastanut on külastanud Eesti raamatukogusid turismi eesmärgil külastanud. Välismaa raamatukogusid on aga vastajad veidi rohkem külastanud, nimelt 35 vastajat on välismaal raamatukogusid vähemalt ühe korra külastanud. Vastajad on ka 80% rohkem motiveeritud raamatukogusid külastama, kui nende sõbrad/tuttavad sealseid tooteid/tegevusi neile soovitaksid.

Joonis 6. Eesti ja välismaa raamatukogude külastatavus

Vastajatelt uuriti ka transpordivajaduse kohta, mis toimuks enne/pärast raamatukogudes toimuvat turismitoodet või tegevust ning kaheksat vastajat motiveeriks transport raamatukogusid külastama- 25 vastanut kaaluksid külastamist raamatukogude turismi eesmärgil külastamist rohkem, kuid 51 vastaja jaoks ei oleks transport oluline, ega motiveeriks neid raamatukogusid külastama.

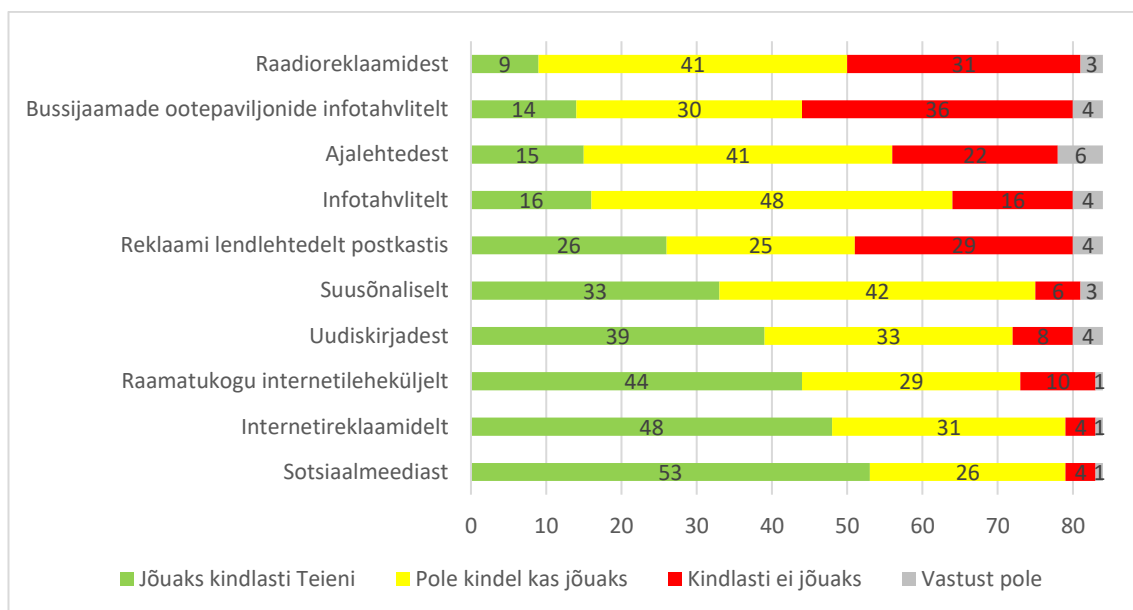
Kõige rohkem motiveerivad vastajaid näitused, raamatuesitlused, kontserdid jt samataolised tooted/teenused (56 vastajat), mida on raamatukogud siiani pakkunud (vt joonis 7). 32 vastajat on väga motiveeritud eelpool mainitud tooted/teenused tarbimise eesmärgil raamatukogusid külastama ning 24 vastajat peavad neid tooteid/teenuseid piisavaks motivatsiooniks, et raamatukogusid külastada. Samuti motiveerib vastajaid raamatukogusid külastama nende arhitektuur (48 vastajat) ning seal pakutav info konkreetse sihtkoha kohta (40 vastajat).

Joonis 7. Eesti raamatukogude külastatavuse motivatsioon

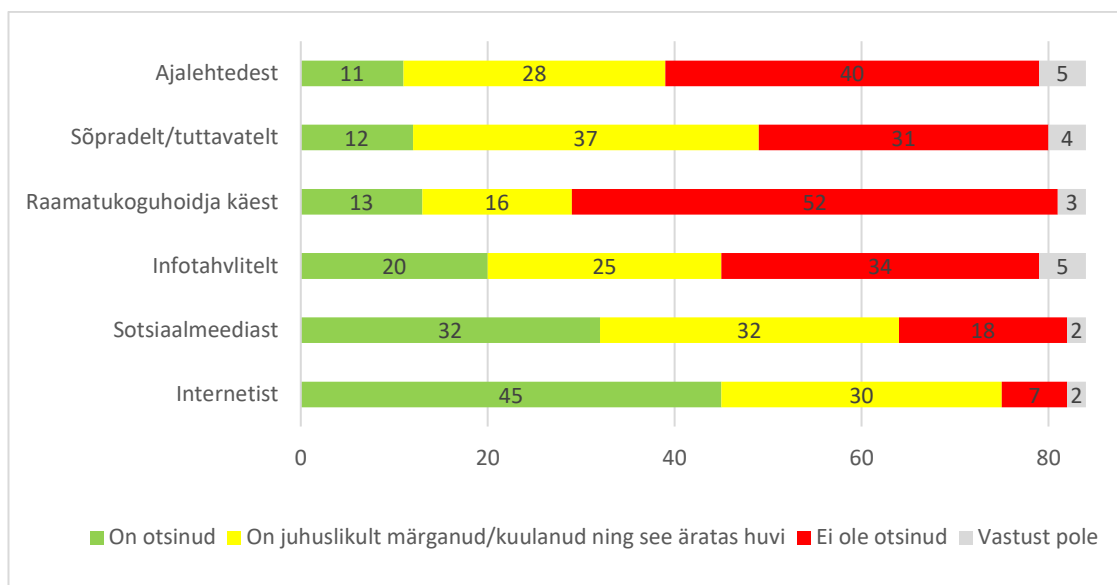
Sobivad kellaajad olid üsnagi võrdselt vastajate seas nii olulised (n=36) kui ka mitteolulised (n=43), kuid kõige vähem motiveerib vastajaid raamatukogusid külastama kohalikega suhtlemine, mida ainult 7 vastajat väga motiveerivaks peab. Kohaliku ajaloo tundmaõppimine oli sarnaselt sobivate kellaegadega üsnagi võrdselt jaotunud vastajate vahel nii oluliseks kui ka ebaoluliseks (vt joonis 7).

Kõige paremini jõuab info külastajateni tegevuste, teenuste ja toodete kohta läbi interneti (vt joonis 8), kas läbi raamatukogude veebilehtede, uudiskirja või sotsiaalmeedia kaudu. 53 vastajat nõustuvad, et nendeni jõuaks raamatukogude reklaamid kõige paremini läbi erinevate sotsiaalmeedia kanalite kaudu. Ajalehtedest ja infotahvlitelt ei ole aga vastajad kindlad, kas nendeni info jõuaks, sest sealsetest reklaamidest on lihtne mööda vaadata ning seetõttu jääks info ka saamata. Ka radioreklaamide kohta vastasid 41 vastajat, et nad ei ole kindlad kas reklaam nendeni jõuaks ning 31 vastajat teadsid kindlalt, et reklaam nendeni ei jõuaks. Reklaam lendlekena postkastis jagunes üsna võrdselt vastajate vahel nii kindlasti nendeni jõudvaks (n=26), pole kindel kas jõuaks (n=25) ja kindlasti kohale mitte jõudvaks (n=29) reklaamiks. 33 vastajat pidasid suusõnalist reklaami nende jaoks sobivaks reklaamiallikaks, kuid kui sõbrad/tuttavad neile raamatukogu tegevusi soovitasid siis oleksid 67 vastajat rohkem motiveeritud raamatukogusid külastama.

Joonis 8. Vastajate osakaal selle kohta, kuidas raamatukogude reklaamid turistini jõuaksid

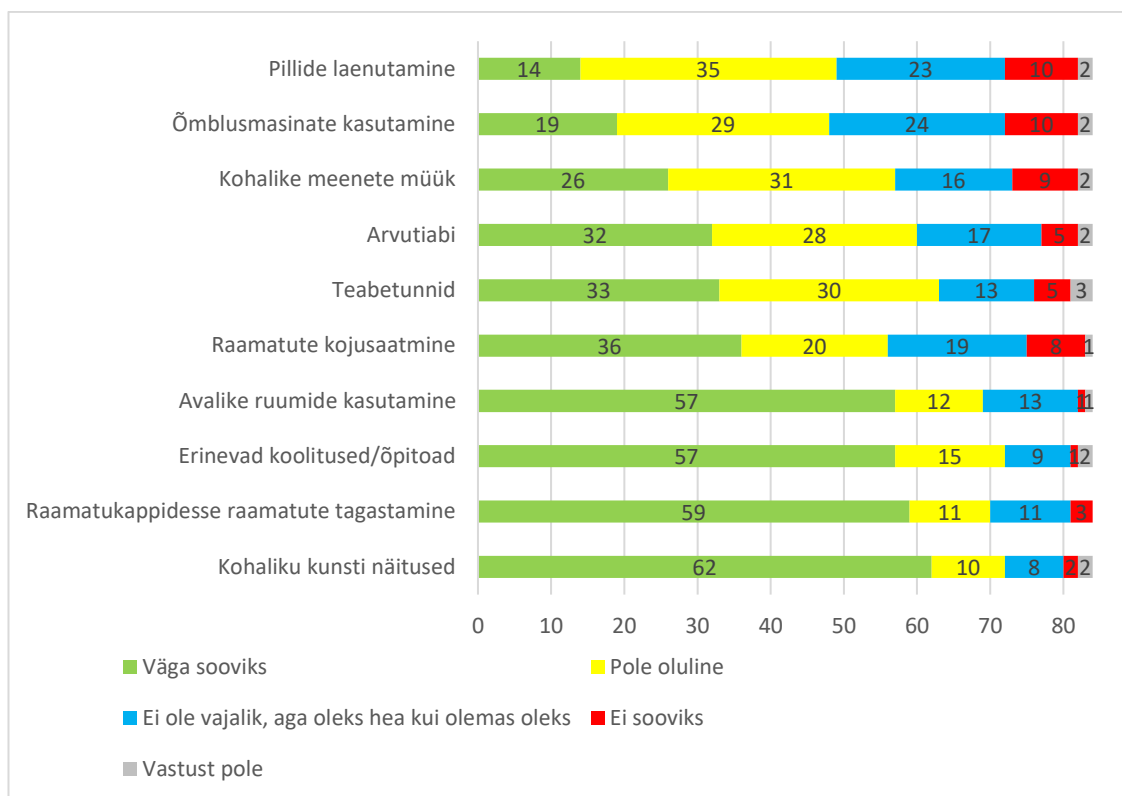
Kõige rohkem on vastajad iseseisvalt infot otsinud samuti internetist (vt joonis 9), 45 vastajat on infot otsinud internetist ning 30-ole on internetis neile huvipakkuv info silma jäänud. Samuti on huvipakkuv info vastajateni jõudnud läbi sõprade ja tuttavate, kuigi infot otseselt nende käest otsitud ei ole. Kõige vähem on infot otsitud ajalehtedest, raamatukoguhoidja käest ja infotahvlitelt. 13 vastajat on otsinud infot raamatukoguhoidja käest. Sotsiaalmeediast on võrdne hulk vastajaid (n=53) nii infot otsinud ja seda ka juhuslikult leidnud/märganud ning ainult 18 vastajat ei ole sealt kunagi infot otsinud. Nii reklaamide otsimise kui ka reklaamide turistini jõudmise kolm peamist allikat asuvad internetis.

Joonis 9. Kuidas turistid otsivad infot raamatukogudes pakutavate tegevuste/teenuste kohta

Küsimustikus uuriti ka hetkelise kvaliteedi parandamise võimaluste kohta Eesti raamatukogudes, ning 72 (3–5 palliga hinnanud) vastanut on veendunud, et regulaarsema tagasiside küsimusel paraneks teenuste/toodete kvaliteet Eesti raamatukogudes. Küsitluses pakuti välja ka töötubade gruppidesse rohkemate juhendajate lisamine, kuid 62 inimest 80-st (4 vastust puudus), arvasid, et see ei pruugi olla kõige parem lahendus kvaliteedi parandamise jaoks. Kui aga teha toodete/teenuste nimekiri ja sisututvustus kergemini kättesaadavamaks, arvasid 69 vastajat, et kvaliteet tõuseks, sest klienditeekond algab sobiva tegevuse/teenuse leidmisest ning kui see on kergemaks ja huvitavamaks tehtud, siis algab teekond ka positiivsemalt.

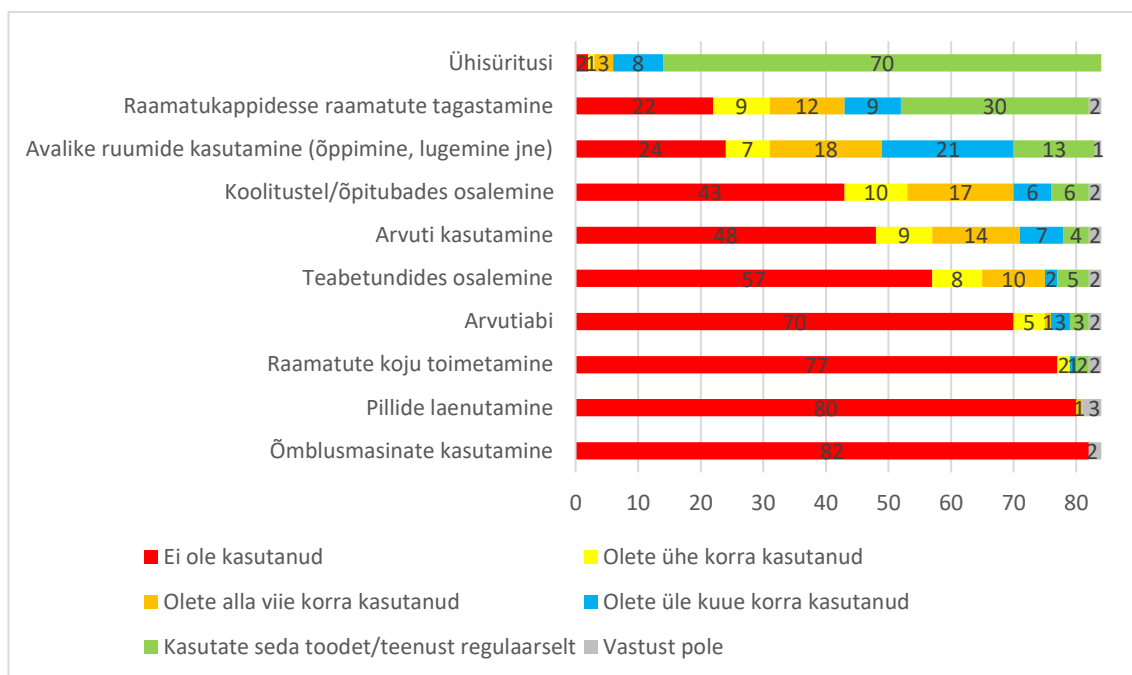
Vastajad leidsid ka, et nad sooviksid Eesti raamatukogudes rohkem näha (vt joonis 10) kohalike kunsti näituseid (n=62) ning erinevaid koolitusi ja õpitube (n=57). Vastuste trendidest tuli aga välja, et mida vähem populaarsemaks tooted/tegevused muutusid seda rohkem arvati nende kohta, et need ei ole niivõrd vajalikud, aga see ei teeks liiga, kui need olemas oleksid. Pillide laenutust soovis ainult 14 vastajat, aga 23 vastajat arvas, et see ei ole otseselt vajalik, aga oleks hea kui see olemas oleks. Vastajate jaoks ei olnud niivõrd olulised, kuid mitte ka ebavajalikud, ühisüritused, kui ka Eesti ja välismaa kultuuride tutvustamine ja pühade pidamine.

Joonis 10. Toodete/teenuste vajaduse populaarsus teistes Eesti raamatukogudes

55 vastaja jaoks ei ole oluline raamatukogude endi kui ka nende toodete/teenuste turundamine veebilehtedel nagu VisitEstonia, Tripadvisor jt. vajalik. Üks vastajatest leidis, et „Kui on midagi mis, mind inimesena huvitab ning tuleb välja, et samal teemal on tegevused raamatukogus, siis ma arvan, et läheksin küll. Tripadvisori (eriti kui hinnang on kõrge) ja VisitEstonia pakkumised jõuavad paremini turistideni, kui ükskõik mis muu kanali kaudu.“ Kuid 28 vastanutest leidis, et nad kaaluksid raamatukogude külastamist rohkem, kui nemad ennast eelmainitud lehekülgedel reklaamiks ja turundaksid.

Pärnu Keskraamatukogus pakutakse palju erinevaid tooteid/teenuseid (vt joonis 11) ning 33 vastajat on tuttavad enamjaolt kõigi nendega, 32 vastajat on teadlikud endale huvipakkuvate tegevuste/toodete kohta ning 3 vastajat ei ole üldse tuttav, aga sooviks olla. 15 vastajat ei ole enda teadmistes seoses pakutavate toodete/tegevustega kindel. Pärnu Keskraamatukogu toodete/teenuste seas on kasutatakse kõige enam raamatute laenutamine teenust, mida 70 vastajat teevad regulaarselt ning 8 vastajat on teinud üle kuue korra. Kõige ebapopulaarsem teenus vastajate seas on pillide laenutamine mida on 1 vastaja alla viie korra kasutanud.

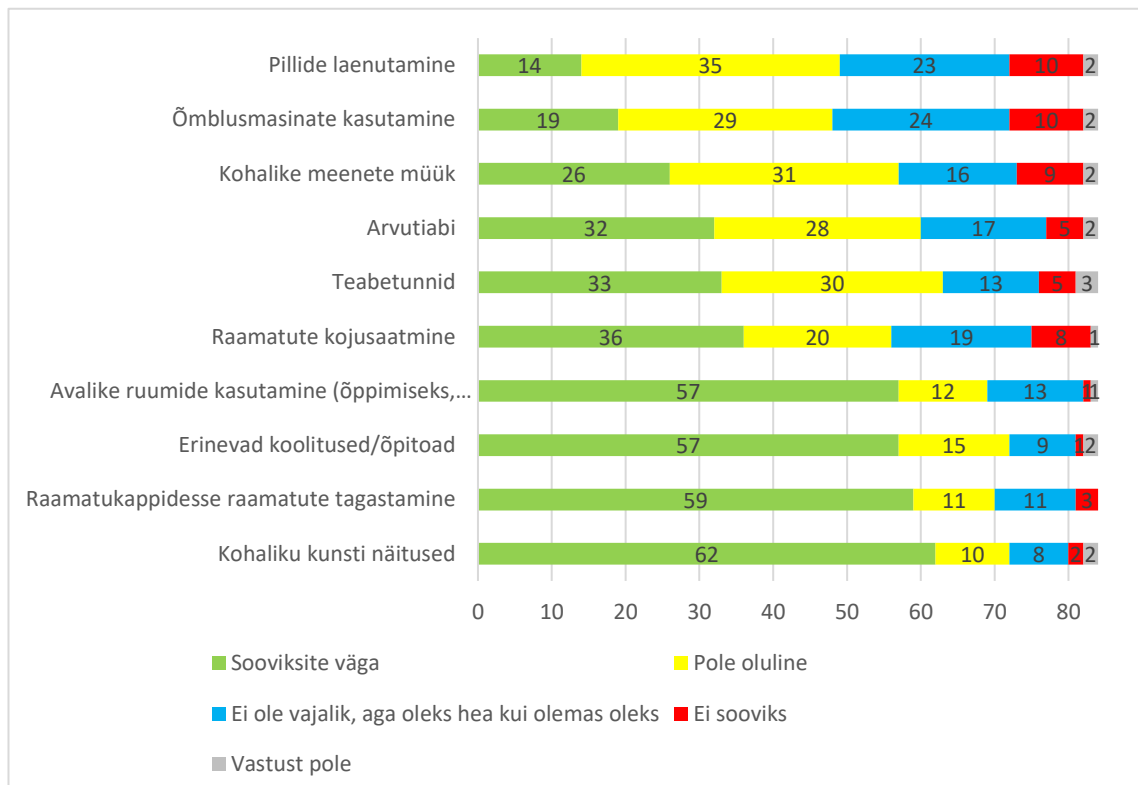
Joonis 11. Teenuste/toodete kasutamise populaarsus

Kõik väljatoodud teenused/tegevused on vastajate seas väga vähe kasutatud (peale ühisürituste ja raamatukapi kasutamisele), mistõttu tuleks rohkem rõhku panna lisaks raamatute laenutamisele ka väljatoodud tegevuste ja toodete reklaamimist ning raamatukogu raames tutvustamist. Mitu vastanut tõi välja, et neile meeldib kasutada Pärnu Keskraamatukogu ettenähtud ruume õppimiseks ja vaba aja veetmiseks. Samuti on tõusva populaarsusega raamatukapp, kuhu lugejad saavad ööpäevaringselt tagastada ning välja võtta raamatud.

Vastajatelt uuriti lisaks ka Pärnu Keskraamatukogu toodete ja teenuste kvaliteedi kohta, mis 71-e vastajate poolt hinnati positiivseks, 7 vastanut ei ole külastanud raamatukogu turismi eesmärgil, seega nemad ei osanud toodete/teenuste kvaliteeti hinnata. 5 vastaja arust leidub veel mõni kitsaskoht, mida tulevikus parandada saaks ning 1 vastajatest valis vastuseks „muu“ mis jäeti ka põhjendamata.

Viimaseks uuriti vastajate käest, milliseid Pärnu Keskraamatukogus hetkel aktiivseid tooteid/teenuseid võiksid pakkuda ka teised Eestis asuvad raamatukogud (vt joonis 12). Kõiki välja pakutud tooteid/teenuseid sooviti ka teistesse Eesti raamatukogudesse, mis omakorda motiveeriksid nii kohalikke kui ka erihuvituriste rohkem raamatukogusid peale vajaduspõhise külastamise külastama. Kõige rohkem soovisid vastajad kohaliku kunsti

näituseid ja avalikke ruume, mida saaks kasutada õppimiseks, lugemiseks jne. Suur huvi on ka raamatukappide vastu, Pärnu Keskraamatukogu näitel on raamatukapp väga mugav ning vajalik lisa raamatukogule, mis teeb nii turisti kui ka kohaliku inimese elu palju lihtsamaks.

Joonis 12. Pärnu Keskraamatukogus pakutavad teenuste/toodete soovipõhine populaarsus

Ankeetküsitlusega oli võimalik välja uurida klientide eelistused ning vajadused. Saadud tulemusi, ettepanekuid ja hinnanguid oli autoril ankeetküsitluse abil tulemuslik analüüsida. Küsitlusest saadud tulemuste põhjal teeb töö autor järgnevas alapeatükis järeldused ja ettepanekud Pärnu Keskraamatukogule.

3. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

Ankeetküsitluse analüüsi tulemustest tuli välja nii mõnigi arendamist vajav tegur ning mõned lahendused, mida saaks edukalt võimaluse korral raamatukogudes rakendada, et meelitada rohkem erihuvituriste neid külastama. Ankeetküsitluse vastajad olid naised, kelle vanuserühmaks oli valdavalt 46–60 eluaastat ja üle 60-ne eluaasta, seega tuginevad uuringu tulemused pigem selle grupi arvamustele.

Tuginedes uuringutulemustele esitab autor Pärnu Keskraamatukogule parendusettepanekuid erihuvituristidest kliendibaasi suurendamiseks. Parendusettepanekute esitamisel saab Pärnu Keskraamatukogu uusi ideid, kuidas erihuvituristide huvi suurendada. Alljärgnevalt toob autor välja soovituslikud parendusettepanekud lähtuvalt uuringutulemustest.

Raamatukogudel on potentsiaali olla turismisihtkoht väga mitmeti, alates raamatukogude arhitektuurist, mis võib olla nii värskest renoveeritud (turistidele silmapaistval viisil) kui ka mõni linna vanim hoone, millel on eriline ajalugu, mis ärataks huvi nii kohalike kui ka välituristide seas. (Jenkins & Lund, 2019, lk 107) Uuriti ka vastanutelt, mis motiveeriks neid raamatukogusid külastama ning 84-st vastajast 48 kinnitas, et neid motiveeriks raamatukogude arhitektuur. Ruum on raamatukogu üks väärtuslikumaid varasid. Salvestatud teabe kogumiseks, arhiveerimiseks ja sellele juurdepääsemiseks on vaja ruumi. Ruumi on vaja õppimiseks, uurimiseks ja intellektuaalseks tegevuseks, et inimkond saaks areneda ja paremaks muutuda. (Chan & Spodick, 2014, lk 1) Sellest saab järeldada, et kui raamatukogusid rohkem nii osa- kui ka linnavalitsuste poolt renoveeritakse omanäolisel ja turistidele kutsuval viisil, siis oleksid turistid rohkem motiveeritud neid külastama.

Vastajaid ei pidanud vajalikuks erinevate (nii Eesti kui ka välismaa) pühade raamatukogus tähistamist, seega antud uuringus osalejate hinnangul vastajate näitel neid tutvustada ega

tähistada vaja ei ole, kuid seevastu kultuuriüritusi sooviksid vastajad raamatukogudes väga näha.

Erihuviturism võib tekitada korduvaid külastusi ja seeläbi suurendada turismist saadavat tulu maapiirkondades. (Rittichainuwat, 2018, lk 9) Maapiirkondades on tihti probleemiks ühistranspordi puudumine või selle vähene sagedus. Küsitlusest tuli välja, et 51 vastanut ei pea transporti vajalikuks, kuid 25 vastanut kaaluks külastamist rohkem, kui transport oleks olemas ning 8 oleks kindlasti rohkem raamatukogusid turismi eesmärgil külastama motiveeritud kui transport oleks olemas, seega saab sellest järeldada, et transport ei ole vajalik, aga kui on võimalus, tuleks enim suuremaid tegevusi/üritusi külastajatel uurida kas transport oleks vajalik ning seda võimalusel külastajatele võimaldada. Raamatukogud on tavaliselt kultuurielu keskused, eriti väikestes kogukondades, ning turismis võivad neist kujuneda kultuurilise suhtluse kohad külastajate ja kohaliku elanikkonna kultuuri vahel. (Tokić & Tokić , 2018, lk 443)

Välismaa raamatukogude suurem külastatavus võib olla seotud nii raamatukoguhuone ajaloo ning arhitektuuriga või rohkema turundusega seoses raamatukogus pakutavate toodete ja teenustega. Samuti on vastajad 80% rohkem motiveeritud raamatukogusid külastama, kui nende sõbrad/tuttavad seda soovitaksid ning sellest võib ka tuleneda välismaa raamatukogude suurem külastatavus. Enamik vastajatest, kes on rohkem motiveeritud raamatukogusid külastama, ei ole varem ei Eesti ega välismaa raamatukogusid turismi eesmärgil külastanud.

Raamatukogudes korraldatakse sagedasti erinevaid üritusi. Regulaarselt toimuvad raamatuklubid ja tegeluspäevad võivad olla tavalised, kuid harvemini toimuvad ka erinevad tunnid ja õpitoad, mis keskenduvad täiskasvanute harimisele. Tavaliselt on need suunatud kohalikule kogukonnale, et parandada elanike praktilisi oskuseid, mis saaks omakorda parandada ja mugandada nende igapäeva elu ja tegemisi. Sellised tunnid ja õpitoad on ka tavaliselt tasuta, mis teevad need nii kohalikule inimesele kui ka turistile kättesaadavaks. (Jenkins & Lund, 2019, lk 109) Vastajad sooviksid rohkem osaleda erinevatel kultuuriüritustel, mida saaks raamatukogudes väga edukalt läbi viia ning läbi nende ürituste edendada nii kohalikku kultuuri. Samuti võiks võimaluse korral korraldada ka erinevaid õpitube, mis paeluksid ka kaugemalt tulijaid raamatukogu külastama.

Vastajad märkisid, et suurema protsendi infost leiavad nad internetist, seega saab järeldada, et kindlasti tuleks luua Pärnu Keskraamatukogu maaraamatukogudele toimivad ning aktiivsed kodu- ja Facebooki leheküljed, mis aitaksid nii turistidel kui ka kohalikel uute toodete/tegevustega kursis olla ning lisaks raamatute laenutamisele ka muude huvitegevustega tegeleda. Kindlasti tuleks ka pakutavate toodete ning teenuste nimekiri koos sissejuhatava või tegevust tutvustava tekstiga teha kättesaadavamaks, sest 71 vastajat arvasid, et see aitaks parandada toodete/teenuste kvaliteeti, kuna klienditeekond algab sobiva tegevuse leidmisest, tänu millele oleks see lihtsamaks ja sobivamaks erihuvituristidele tehtud. Veebilehtedel nagu TripAdvisor, VisitEstonia jt. raamatukogude reklaamimine ei ole uuringus osalenute arvates vajalik, sest enamik vastajatest ei pidanud seda vajalikuks ega motiveerivaks raamatukogude külastamise jaoks.

Pärnu Keskraamatukogul on toimiv ja aktiivne Facebooki leht, kus pidevalt jagatakse uute toodete/tegevuste tutvustusi ning aegu, millal need toimuvad. Samuti on neil kodulehekülg, kus saab leida palju infot nii raamatukogu enda, kui ka tegevuste/toodete kohta. Nad pakuvad ka väga erinevaid ja huvitavaid tegevusi mis paeluvad erihuvituristidele, kes sooviksid enda puhkuse osana külastada raamatukogusid ning veeta seal pikemalt aega. Raamatukogus on olemas hea internetiühendusega avalikud internetipunktid, kus on võimalik printida, skaneerida, teha koopiaid, on olemas hea ühendusega WiFi. Pakutakse ka lamineerimise teenust, mille kasutamine hoogustus koroonapasside tulekuga. (Jantson, *et al.*, 2023, lk 42)

Kuigi Pärnu Keskraamatukogus on kõige populaarsem tegevus vastajate seas raamatute laenutamine, siis on väga populaarsed ka avalike ruumide ja raamatukapi kasutamine, tuleks kindlasti rõhku panna veel pillide laenutamisele, mida oli alla viie korra kasutanud ainult üks vastajatest ning õmblusmasinate kasutamisele mida ei olnud vastajatest keegi kasutanud. Vähene kasutatavus võib tuleneda vastajate sellest, et vastajad ei ole teadlikud, et selliseid teenuseid raamatukogus üldse pakutakse. Kuna kolm kõige populaarsemat info otsimis ja leidmise kanalit asusid internetis, tuleks teha vähese kasutatavusega toodete/teenustele rohkem reklaami, et nii kohalikud kui ka turistid teaksid nende olemasolust kui ka otstarbest.

Külastuse potentsiaalsed eelised hõlmavad võimalust tutvuda lähemalt kohalike elanike ja raamatukogu kogudega, sealhulgas noorte või ebapopulaarsete autorite loominguliste teostega. (Modeva, 2018, lk 1.). Kõige rohkem soovisid vastajad kohaliku kunsti näituseid ja avalikke ruume, mida saaks kasutada õppimiseks, lugemiseks jne. Kohaliku kunsti näitused ja ka müük, toetaksid mõlema osapoole vajadusi ning aitaksid meelitada kohale erinevate huvidega turiste, mis tänu suusõnalisele reklaamile ka rohkem populaarsust koguksid.

KOKKUVÕTE

1980. aastate lõpus teistest turismiliikidest erinema hakanud erihuviturism on siiani laialdaselt kasutusel olev termin, mis hõlmab enda alla palju erinevaid aspekte nii turismist kui ka turistidest. Antud lõputöös on erihuviturist raamatukogukülastaja, kes külastab erinevaid raamatukogusid nii nende arhitektuuri, pakutavate meelelahutustegevuste/teenuste kui ka vajaduspõhise tegevuste pärast. Erihuviturist võib olla nii sihikindel kui ka juhuslik turist, kellel on suurtematest turismisuundadest erinevad huvid ja soovid mida ta tahab arendada.

Antud lõputöö uurimisprobleem seisnes Eesti raamatukogude väheses külastatavuses seoses turismiga ning seda teemat on vaja uurida, et teada saada, mida oleks vaja, et turist sooviks raamatukogusid külastada. Autor usub, kui viia sisse ankeetküsitluse tulemustel tehtud ettepanekud ja mõtted, siis suureneks ka turistide arv ning raamatukogude populaarsus nii noorte kui ka vanemate inimeste seas.

Uuring viidi läbi Pärnu Keskraamatukogu lugejate seas, uuring tehti avalikuks Keskraamatukogu Facebooki lehel ja uudiskirjas, kuhu lugejad ise ennast registreerida on saanud. Uuring oli aktiivne 16.04–6.05.2023 ning vastajaid kogunes kokku 84, mis ei olnud küll esinduslik valim, aga piisav, et nende vastuseid analüüsida saaks. Analüüsist tuli välja, et enamus vastajatest ei olnud varasemalt ei Eestis ega välismaal raamatukogusid turismi eesmärgil osana enda puhkusest külastanud, kuid nad plaaniksid seda teha siis, kui nende sõbrad/tuttavad seda neile soovitaksid. Samuti motiveeriks turiste raamatukogusid külastama ka raamatukogude arhitektuur, seega kui tekib võimalus raamatukogusid renoveerida või uuendada, tuleks seda teha viisil, mis paistaks silma ja tõmbaks inimesi ligi. Kui võimalus tekib ka juurdeehitusteks, siis võiks lisada raamatukogudele juurde ka avalikke ruume, kus soovijad saaksid raamatuid lugeda, õppida jne. Turistidele pakuks väga huvi ka erinevad kunstinäitused, mida saaks väga edukalt raamatukogudes rakendada, sest see toetaks positiivselt mõlemat osapoolt.

Erinevate näitustega saaks kohale meelitada erinevate huvidega sihtgrupe ning seeläbi saaksid koguda tuntuks nii kunstnikud kui ka raamatukogud.

Raamatukogude potentsiaal olla turismisihtkoht on suuresti alahinnatud nii Eestis kui välismaal. Kui raamatukogusid ja nendes pakutavaid tooteid/teenuseid esitleda tänapäevaselt ja sihtgrupile huvipakkuvalt võivad raamatukogud koguda turistide seas väga palju populaarsust. Raamatukogud saaksid suurt kasu, kui turistid hakkaksid neid rohkem nii toodete/tegevuste, kui ka info otsimise eesmärgil külastama. Eriti suur oleks kasu raamatukogude külastamisest välituristidel, kes ei pruugi sihtkoha kohta nii palju teada, ega oska vajalikku infot kuskilt otsida. Raamatukogude turismi kaasamisest saaksid kasu kõik osapooled nii sissetuleku, tunnuste, teadmiste kui ka kultuuripärandi osana. Tänu sellele saaksid raamatukogud hoida kõrgel ka kohaliku kultuuri ning selle jätkusuutlikkust.

Pärnu Keskraamatukogu on koduks tuhandetele raamatutele, paljudele lauamängudele ja pillidele ning seal pakutakse ka erinevaid ringe ja klubisid eri vanuserühmadele, näiteks: käsitööring, kus õpitakse iga kuu tegema erinevaid riideesemeid või dekoratsioone ning raamatu- ja muusikaklubi, milles arutletakse iga kuu uue teose üle. Tihti külastavad Pärnu Keskraamatukogu erinevad autorid, kes tutvustavad enda raamatuid, kunstiteoseid või kolleksioone. Raamatukogu külastavad ka erinevad muusikud ja spetsialiste, kellega elanikud tutvumas saavad käia, samuti on Keskraamatukogu suures saalis ka erinevad teemaõhtud, mis elanike õhtuid sisustavad.

Tuleks teha ka pakutavate toodete ning teenuste nimekiri koos sissejuhatava või tegevust tutvustava tekstiga teha kättesaadavamaks, sest siis saaksid soovijad sellele lihtsamini ligi ja teaksid, mis täpselt seal aset leiab. Tuleks kindlasti ka kõiki võimalikke juba eksisteerivaid tegevusi ja tooteid tutvustada, et nii kohalikud kui ka välituristid teaksid mis ressursse raamatukogud pakuvad. Samuti oleks soovitatav raamatukogudel teha endale toimivad kodu- ja internetileheküljed, kus jagatakse raamatukogus toimuvat ning tulevasi tegevusi, sest kolm kõige populaarsemat info leidmise ja otsimise kohta asusid internetis.

Eestis on vaja alustada raamatukogudes turismi uurimisega, sest hetkel on see kasutamata ressurss, kuhu vajaliku info, koolitamiste ja rahastusega saaks luua turismivõrgustiku, mis

esmalt aitaks maaraamatukogudel ennast ära majandada ja suurtematel raamatukogudel enda kliendibaasi suurendada. Kindlasti peab uurima ka seda, kuidas jõuaksid välisturistid Eesti raamatukogudesse ja mis neid siinkohal kõige rohkem huvitaks.

Autor loodab, et antud lõputöö on abiks raamatukogudele ning selles välja toodud uuringutulemused võetakse kasutusele. Autor soovib tänada enda lõputöö juhendajat Marit Piirmani, kes teda julgustas ja toetas terve lõputöö valmimise vältel. Samuti soovib autor tänada Pärnu Keskraamatukogu direktorit Krista Visast, kes võimaldas uuringu läbi viia ning andis autorile häid nõuandeid. Suur tänu ka kõigile uuringus osalejatele ning autori vanematele, kes talle lõputöö kirjutamise perioodil toeks olid.

VIIDATUD ALLIKAD

- ACD Distance Education. (2023). *Special Interest Tourism*.
<https://www.acsedu.co.uk/info/hospitality-and-tourism/tourism/special-interest-tourism.aspx>
- Adhikary, S., Adhikary, B. (2021). Role of Public Library in Tourism Development. *International Journal of Research in Library Science (IJRLS)*, 7(2), 157-164.
https://web.archive.org/web/20210724033411id_/https://www.ijrls.in/wp-content/uploads/2021/06/ijrls-1400.pdf
- Aldrich, R., S. (2007). *Library Growth Cycle*. Mid-Hudson Library System.
http://midhudson.org/wp-content/uploads/2012/08/growth_cycle.pdf
- Aldrich, R., S. (2010). *Handbook for New Public Library Directors in New York State*. Mid-Hudson Library System. http://midhudson.org/directors_handbook.pdf
- Apuke, O. D. (2017). Quantitative research methods a synopsis approach. *Arabian Journal of Business and Management Review*, Vol. 6(10), lk 46.
<http://doi.org/10.12816/0040336>
- AS Emor. (2018). *Muuseumide ja raamatukogude külastajate ja mittekülastajate uuring*.
https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/muuseumide_ja_raamatukogude_kulastajate_ja_mittekulastajate_uuringu_lopparuanne_0.pdf
- Chan, D., L., H., & Spodick, E. (2014). *Space development: a case study of HKUST Library*. *New Library World*. <https://doi.org/10.1108/NLW-04-2014-0042>
- Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing. (2018). *Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu arengukava 2019–2024*. <https://eru.lib.ee/eru/dokumendid/arengukava>
- Hughes, C. (2017). Rural Libraries Services for Older Adults: A Nationwide Survey. *Public library quarterly*. <http://dx.doi.org/10.1080/01616846.2017.1275626>
- Jantson, M., Ester, R. & Visas K. (2023). *Pärnu maakonna rahvaraamatukogude 2022. aasta tegevuse aruanne* http://www.pkr.ee/fileadmin/dok/aastaruanded/Paernu_maakonna_rahvaraamatukogude_aastaruanne_2022.pdf

- Jenkins, I., & Lund, K., A. (2019). *Literary Tourism. Theories, Practice and Case Studies*. CAB International.
- Kenk, O., Süldre, L. & Lillemäe, L. (2022, 12, jaanuar). Eesti linnad kuulutasid raamatukogude aasta avatuks. ERR. <https://kultuur.err.ee/1608463937/eesti-linnad-kuulutasid-raamatukogude-aasta-avatuks>
- Khanna, S. & Kukret, A. (2020). Impact of word-of-mouth marketing on consumer. *International Journal of Advanced Research in Commerce, Management & Social Science*, 3(1), lk. 104-110.
- Lemon, M. (n. d.). Surveys: Best Practices for Quantitative Research. https://www.academia.edu/7978495/Surveys_Best_Practices_for_Quantitative_Research
- Modeva, M. (2018). *Libraries and Cultural Tourism*. https://www.researchgate.net/publication/328725965_Libraries_as_participants_in_cultural_tourism
- Peegel, Mari. (2023, 9. veebruar). Vallad jätkavad külaraamatukogude sulgemist. *Eesti Rahvusringhääling*. <https://www.err.ee/1608879080/vallad-jatkavad-kularaamatukogude-sulgemist>
- Piiriste, H. (2018, 11. november). *Pärnu Keskraamatukogu*. <https://parnukeskraamatuko.wixsite.com/parnumaakogud/paernu-keskraamatukogu>
- Puhka Eestis: Pärnu Keskraamatukogu*. (s. a.). <https://www.puhkaeestis.ee/et/parnu-keskraamatukogu>
- Pärnu Keskraamatukogu: Ajalugu*. (2022). <https://www.pkr.ee/meist/ajalugu/>
- Pärnu Keskraamatukogu. (2018). *Pärnu Keskraamatukogu arengukava 2019-2025*. https://www.pkr.ee/fileadmin/dok/arengukavad/pkr_arengukava_2019_2025_kehtiv.pdf
- Rittichainuwat, B. N. (2018). *Special Interest Tourism*, 3rd Edition. Cambridge Scholars Publishing. <https://www.cambridgescholars.com/resources/pdfs/978-1-5275-1352-5-sample.pdf>
- Seifi, L., & Kazemi, R. (2019, 27. mai). The Role of Iran Public Libraries in Development and Promoting of Tourism Services. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*.

<https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6154&context=libphilprac>

- Spentza, E., & Kyriakaki, A. (2013). The role of libraries in the tourism development: the case of Koreas library on Chios Island, Greece. *5th International Scientific Conference "Tourism Trends and Advances in the 21st Century"*, Juuni 2013, lk 2.
- Tokić, K., Tokić, I. (2018). *Tourism potential of libraries*. Vol. 66/ No. 4. <https://hrcak.srce.hr/file/312869>
- Trauer, B. (2006). *Conceptualizing special interest tourism—frameworks for analysis*. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2004.10.004>
- United nations educational, scientific, and cultural organization. (1949). The public library a living force for popular education. <https://www.ifla.org/wpcontent/uploads/2019/05/assets/public-libraries/documents/unesco-public-library-manifesto-1949.pdf>
- Volodin, B. (2005). *Maailma raamatukogude ajalugu*. Eesti rahvusraamatukogu.
- Wang, I-M. & Shieh, C.-J. (2006). The relationship between service quality and customer satisfaction: the example of CJCUC library. *Journal of Information and Optimization Sciences*. <https://doi.org/10.1080/02522667.2006.10699686>
- Wen, J., & Wu, W. (2020). *How special is special interest tourism – and how special are special interest tourists? A perspective article in a Chinese context*, Current Issues in Tourism, <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1750575>
- Yang, L., & Liu, X. (2019). *"Library + Tourism": A New Direction for the Sustainable Development of Libraries*. IFLA World Library and Information Congress. <https://library.ifla.org/id/eprint/2703/1/S09-2019-li-en.pdf>

Lisa 1. Kasvutsükkel

	Enam ja isa	Sugulased	2. generatsioon	Laienemine	Suurasutus
Juhatus	Seotud igapäevaste toimingutega ja täidab mõningaid haldusfunktsioone	Juhatuse teeb plaanid kuuplaanid; Direktor võtab endale rohkem haldusülesandeid (va rahandus)	Juhatuse komisjonide struktuur muutub arenenumaks. Rohkem tähelepanu järelevalvel. Lihtne strateegiline plaan	Juhatus liigub administraatori rollist direktoriga partnerluse rolli. Kogukonna kaasamine planeerimisse	Juhatus toimib poliitkana, tugeva komiteestruktuuriga
Juhtkond	Direktor tegeleb enamiku ülesannetega. Vähe personaliprobleeme. Direktor töötab vähem kui 35 tundi nädalas; vabatahtlikud; direktor kontrollib kõike	Direktor ja töötajad töötavad igapäevaselt koos. Kattuvad ülesanded; mitteametlikud poliitikat. Direktor töötab vähemalt 35 tundi nädalas; mõned osalise tööajaga töötajad ja vabatahtlikud; direktor kontrollib kõike	Rohkem delegerimist, välja töödatud puhkuseplaanid, ka hüvede kohta. Lihtsad ametijuhendid. Mõned osakonnad. Täiskohaga direktor ja teine professionaal; mitu ametnikku; Direktor kontrollib kõike	Kirjalik personalijuhend koos vormide ja jälgimismeetoditega. Spetsialiseerunud ametijuhendid. Oma valdkondade eest vastutavad osakonnad. Järelevalve asutatakse osakonnajuhatajatele; direktor juhendab osakonnajuhatajaid	Täielik personalijuhend. Ametlikud ametinimetused ja kirjeldused. Laialatuslik spetsialiseerumine osakondade sees. Direktoril on haldusmeeskond, mis koosneb osakonnajuhatajatest
Rahaasjad	Põhieelarve; Juhatus tegeleb rahaasjadega	Lihtne eelarve väheste juhtelementidega. Juhatuse raamatupidaja haldab eelarvet ja ostuprotsess	Eelarve on seotud plaaniga; Raamatupidaja ja direktor tegelevad rahaasjadega; standardiseeritud eelarvearuanded; Eriprojektide jaoks raha kogumine. Palgata audiitorfirma	Täiskohaga raamatupidaja; rahandus-/eelarvekomisjon; paigas juhtimissüsteemid; Iga-aastane audit/ülevaade	Fiskaalametnik; ulatuslik planeerimine; iga-aastane täielik audit
Teenused	Mõned jututunnid; üks-ülele abi tehnoloogiaga; kogumik, mis koosneb populaarsest ilukirjandusest ja lastekirjandusest	Rohkem laste programme; laiem valik ilukirjandust; rohkem formaadi mitmekesisust	Mõned täiskasvanutele ja lastele mõeldud programmid; tehnoloogiaalane koolitus; aimekirjanduse ja teismeliste kogud laienesid	Regulaarne kogude arendamine täiskasvanutele ja teismelistele; eraldi personaliga tugipunkt; süstemaatiline kogude arendamine	Regulaarsed üritused igale vanusele; lai materjalide valik ja regulaarne kogude analüüs
Sisepoliitika	Vähe kirjalikke reegleid ja protseduure; mitteametlik, näost näkku suhtlussüsteem.	Sisepoliitikat ja -protseduure hakatakse dokumenteerima; kirjalikud aruanded juhatusel; ametlik suhtlemine olulistes küsimustes.	Kirjalik tööjuhend; alustatud ametlik suhtlussüsteem: regulaarsed sõnumid töötajatele.	Täielik juhatus ja protseduuride käsiraamat; kirjalik suhtlus töötajatega enamikus küsimustes	Põhjalik protseduurijuhend; Organisatsioonitasanditel põhinev keerukas suhtlussüsteem; Võimalik sisemine uudiskiri
Välipoliitika	Põhilised kontaktandmed on saadaval	Võimalusel uudiskirjad	Regulaarsed programmeeritud ja sündmuste kalender Regulaarne uudiskiri; professionaalselt kujundatud logo	Identiteedipakett; regulaarsed teated; Aastaaruanne kogukonnale	Professionaalne turundus ja plaan; turundustöötaja või konsultant
Hoone	Üks hoone, kontorid puuduvad; hooldab direktor	Mitu tuba; personali hooldatud	Direktoril on kontor; uus hoone hooldaja	Töötajate kontorid; regulaarne hoone hooldaja	Paljud ruumid või isegi korrused; Hoone hooldus täiskohaga töötaja
Tehnoloogia	Väike ja lihtne avalik juurdepääsuvõrk, eraldiseisvad personaliarvutid. Regulaarne tehniline tugi puudub	Ehitatud stabiilsem avalik juurdepääsuvõrk. Rohkem töötajate failide jagamist; minimaalne tehniline tugi.	Laiendatud avalik võrk parema turvalisusega. Failide jagamisega võrku ühendatud personalimasinad. Regulaarne arvuti tehniline tugi	Avalik võrk range turvalisuse ja printimiskontrolliga. Personali sisevõrk. Osalise tööajaga tehnikainimene.	Turvaline avalik võrk ja sisevõrk. Regulaarsed täiskohaga töötajad.
Sõbrad	Töötavad vabatahtlikena raamatukogus, abistavad raamatukogu sündmustes.	Loodud oma identiteet, endiselt raamatukogu vabatahtlikuna.	Arendatud välja spetsiifilised vabatahtlike eeskirjad ja mõned nende oma tegevused	Suuremahulised abistavad üritused seoses vabatahtlike töökohtade arenguga. Kirjalik kokkulepe juhatusel.	Täielikult arenenud organisatsioon koos juhatusel ja põhikirjaga. Lisa raamatukogule.

Allikas: *Library Growth Cycle*. (Aldrich, 2007)

Lisa 2. Pärnu Keskraamatukogu uus logo

Allikas: Pärnu Keskraamatukogu. (Pärnu Keskraamatukogu..., 2022)

Lisa 3. Pärnu Keskraamatukogu ajalugu

Raamatukogul on läbi aastate olnud väga kirju ning sisutihe ajalugu:

- 1920. aastail asus raamatukogu Nikolai-Vilmsi (praegu Nikolai) tänaval majas nr. 2;
- 1930. koliti ruumipuudusel Pärnu Eesti Kooliseltsi ruumidesse Rüütli 55;
- kui 1925. aastani oli raamatukogus tööl ainult juhataja, siis alates 1926. a. olid juhatajale abiks teenija ja koristaja;
- 1941. koliti raamatukogu Rüütli 30;
- 1946. loodi lasteraamatukogu;
- 1953. jaanuarist-juunini kandis Pärnu keskraamatukogu Pärnu Oblastiraamatukogu nime;
- 1970. omistati raamatukogule Johannes Semperi nimi;
- 1971. alustati väikeste raamatukogude ühendamist keskraamatukoguga. Moodustati komplekteerimisosakond ja Ülejõe ning Raeküla raamatukogu muudeti keskraamatukogu haruraamatukogudeks;
- 1973. sai raamatukogu uued ruumid kõrvalmajja Kalevi 28 (praegu Rüütli). Lugejatele avati avar lugemissaal 1974. a. algul;
- 1989. otsustas linnavalitsus alustada juurdeehitust Rüütli 30 majale ja laenutusosakond koliti Papiniidu 50 (Kultuurikeskus Mai);
- 1995. avati muusikaosakond ning ajalehtede ja kunstikirjanduse lugemissaal (Rüütli 30);
- 1996. võeti kasutusele arvutiprogramm Kirjasto 3000 ja 1997. a. alustati kogu saabunud kirjanduse sisestamist arvutisse;
- 1997. alustati maakonna raamatukogude teenindamist, kuna Pärnumaa Keskraamatukogu likvideeriti;
- 1998. avati koostöös Saksa Suursaatkonna ja Goethe Instituudiga saksa lugemissaal (Jalaka 8);
- 1999. kuulutas linnavalitsus välja uue raamatukogu maja arhitektuurikonkursi. Võitjaks tuli arhitektuuribüroo 3+1 (arhitektid M. Kaasik, K. Komissarov, A. Ojari, M. Tüür, I. Valdur);
- 2002. algas uue raamatukoguhoone ehitus (Akadeemia 3) ja maja I etapp valmis 2002 aasta oktoobris;
- 2003. mais avati uus maja lugejatele;
- 2002. liideti Pärnu Keskraamatukogu kataloog elektroonilise andmebaasiga URRAM;
- 2006. läksid Pärnu Keskraamatukogu ja haruraamatukogud üle elektroonilisele laenutamisele;
- 2007. aasta oktoobris alustati Pärnu Keskraamatukogu hoone II etapi ehitustöödega;
- 7. novembril 2008. aastal avati hoone täismahus;
- 6. septembril 2013. a. paigaldati Pärnu Keskraamatukogu peasissekäigu kõrvale raamatute tagastuskast, kuhu saab raamatuid tagastada ööpäevaringselt. (Pärnu Keskraamatukogu..., 2022)

Lisa 4. Küsimuste allikad

Küsimused 1 – 6	Selgitavad küsimused
7. Kas Te oleksite rohkem motiveeritud raamatukogudes toimuvatel üritustel/tegevustel osalema kui Teie sõbrad/tuttavad seda soovitaksid?	Khanna & Kukret, 2020
8. Mis motiveeriks/motiveerib Teid Eesti raamatukogusid külastama osana enda puhkusest?	Wen & Wu, 2020
9. Kas Te oleksite rohkem motiveeritud raamatukogusid külastama, kui oleks organiseeritud eraldi transport enne ja pärast tegevusi/teenuseid?	Trauer, 2006, lk 185 Rittichainuwat, 2018
10. Kuidas Teie otsite infot raamatukogudes pakutavate ürituste/teenuste kohta?	Yang & Liu, 2019 Seifi & Kazemi, 2019
11. Kuidas jõuaksid raamatukogude reklaamid tulevastest üritustest ja tegevustest Teieni?	Seifi & Kazemi, 2019 Khanna & Kukret, 2020
12. Millised tegevused aitaksid Eesti raamatukogudel parendada enda teenuste/toodete kvaliteeti?	Wang & Shieh, 2006
13. Kas Te kaaluksite raamatukogude külastamist rohkem, kui raamatukogud ennast ja enda teenuseid/tegevusi reisiportaalides (VisitEstonia, Tripadvisor jt.) reklaamiks?	Tokić & Tokić, 2018

Lisa 4 järg

14. Milliseid tooteid/teenuseid sooviksite Eesti raamatukogudes rohkem näha?	Hughes, 2017
16, 17, 19	Seletavad küsimused
18. Kas Te olete rahul Pärnu Keskraamatukogu poolt pakutavate teenuste/toodete kvaliteediga?	Wang & Shieh, 2006

Lisa 5. Erihuvituristi uuringu küsimused

Lugupeetud vastaja!

Käesoleva küsimustiku eesmärgiks on uurida Pärnu Keskraamatukogu külastajatelt nende raamatukogude küllastamisharjumuste ja kogemuste kohta. Küsimustiku tulemusi kasutatakse Pärnu Keskraamatukogu toodete/teenuste arendamiseks ning TÜ Pärnu kolledži turismi- ja hotelliettevõtluse tudengi lõputöö valmimise jaoks. Teie tagasisidet ja vastuseid vajame, et mõista praeguste teenuste ja -toodete kitsaskohti ning saada teada, mida oleks vaja teha, et külalised sooviksid Eesti raamatukogusid turismi eesmärgil külastada.

Küsimustikus on 19 küsimust, millele vastamiseks läheb aega umbes 10 minutit. Küsimustiku lõppdes on väga oluline vajutada nuppu “Esita”, sest muidu ei lähe vastatud küsimused arvesse. Kogutud andmeid kasutatakse ainult selle uurimusega seotud eesmärkidel ja vastajate anonüümsus on tagatud.

Küsimuste korral pöörduge Tartu Ülikooli Pärnu kolledži kolmanda kursuse üliõpilase Elis Limberki poole elis.limberk@gmail.com.

Suur tänu vastamise eest!

1. Märkige enda sugu

- Naine
- Mees
- Ei soovi täpsustada

2. Märkige enda vanusevahemik

- Alla 18
- 18–25
- 26–35
- 36–45
- 46–60
- Üle 60

3. Märkige enda kohta sobiv

- Õpilane
- Tudeng
- Töötaja
- Vabakutseline
- Töötu
- Muu

Lisa 5. järg

4. Mitu korda aastas Te raamatukogusid külastate?

- 1–2
- 3–5
- 6–8
- 9–12
- 13–16
- Üle kuueteistkümne korra

5. Millised raamatukogudes pakutavad tegevused on Teie jaoks seotud turismiga?

- Õpitoad
- Kontserdid
- Kultuuriüritused
- Kohaliku kultuuri ja ajaloo teabetunnid
- Näitused
- Jututoad
- Info kogumine soovitud sihtkoha kohta
- Raamatute ja muu kirjanduse esitlused autorite poolt

6. Kas Te olete Eesti raamatukogusid turismi eesmärgil külastanud (reisil olles lisaks muudele huviväärsustele)?

- Ei ole külastanud
- Ei ole külastanud, aga sooviksite
- Ei ole külastanud ning ei plaani seda teha
- Olete külastanud alla viie korra
- Olete külastanud üle viie korra
- Muu:

7. Kas Te olete välismaal raamatukogusid turismi eesmärgil külastanud?

- Ei ole külastanud
- Ei ole külastanud, aga sooviksite
- Ei ole külastanud ning ei plaani seda teha
- Olete külastanud alla viie korra
- Olete külastanud üle viie korra
- Muu:

8. Kas Te oleksite rohkem motiveeritud raamatukogudes toimuvatel üritustel/tegevustel osalema kui Teie sõbrad/tuttavad seda soovitaksid?

- Oleksite rohkem motiveeritud
- Soovitaksite tegevusi/teenuseid teistele, aga ise ei külastaks
- Ei oleks motiveeritud

Lisa 5. järg

9. Mis motiveeriks/motiveerib Teid Eesti raamatukogusid külastama osana enda puhkusest?

	1 - Ei motiveeri üldse	2	3	4	5 - Motiveerib väga
Raamatukogude arhitektuur					
Kohaliku ajaloo tundmaõppimine					
Näitused, raamatuesitused, kontserdid jne					
Kohalikega suhtlemine					
Sobivad kellaajad					
Info sihtkoha kohta					

10. Kas Te oleksite rohkem motiveeritud raamatukogusid külastama, kui oleks organiseeritud eraldi transport enne ja pärast tegevusi/teenuseid?

- Jah
- Kaaluksite külastamist rohkem
- Ei ole teie jaoks oluline
- Ei

11. Kuidas Teie otsite infot raamatukogudes pakutavate ürituste/teenuste kohta?

	Olete otsinud	Olete juhuslikult märganud/kuulanud ning see äratas mu huvi	Ei ole otsinud
Internetist			
Sõpradelt/tuttavatelt			
Infotahvlitelt			
Sotsiaalmeediast			
Uurinud raamatukoguhoidja käest			
Ajalehtedest			

Lisa 5. järg

12. Kuidas jõuaksid raamatukogude reklaamid tulevastest üritustest ja tegevustest Teieni?

	Jõuaks kindlasti Teieni	Pole kindel kas jõuaks	Kindlasti ei jõuaks
Uudiskirjadest			
Ajalehtedest			
Reklaamidena infotahvlitel			
Bussijaamade ootepaviljonide infotahvlitel			
Internetis reklaamidena			
Suusõnaliselt			
Raadioreklaamidena			
Raamatukogude internetilehtedel			
Reklaam lendlehenä postkastis			
Läbi sotsiaalmeedia			

13. Millised tegevused aitaksid Eesti raamatukogudel parendada enda teenuste/toodete kvaliteeti?

	1 - See ei aitaks üldse	2	3	4	5 - See aitaks väga
Küsida regulaarset tagasisidet					
Lisada töötubade gruppidesse rohkem juhendajaid					
Teha toodete/teenuste nimekiri ja sisutuvustus kergemini kättesaadavamaks					

Lisa 5. järg

14. Kas Te kaaluksite raamatukogude külastamist rohkem, kui raamatukogud ennast ja enda teenuseid/tegevusi reisiportaalides (VisitEstonia, Tripadvisor jt.) reklaamiks?

- Jah
- Ei ole teie jaoks oluline
- Ei
- Muu:

15. Milliseid tooteid/teenuseid sooviksite Eesti raamatukogudes rohkem näha?

	Sooviksite väga	Pole oluline	Ei sooviks
Ühisüritusi			
Kultuuriüritusi			
Esinemised (muusikud, luuletajad, oma ala spetsialistid jne)			
Tähtpäevade ja pühade tähistamine			
Õpitoad			
Teiste kultuuride pühade tutvustamine			

16. Kas Te olete tuttav Pärnu Keskraamatukogus pakutavate teenuste/tegevustega?

- Jah
- Teate endale huvipakkuvate kohta
- Ei ole kindel
- Ei ole tuttav, aga sooviksite olla
- Ei

17. Kas ja kui tihti olete Te neid Pärnu Keskraamatukogu tooteid/teenuseid kasutanud?

	Ei ole kasutanud	Olete ühe korra kasutanud	Olete alla viie korra kasutanud	Olete üle kuue korra kasutanud	Kasutate seda toodet/teenust regulaarselt
Raamatute laenutamine					
Pillide laenutamine					

Lisa 5. järg

	Ei ole kasutanud	Olete ühe korra kasutanud	Olete alla viie korra kasutanud	Olete üle kuue korra kasutanud	Kasutate seda toodet/teenust regulaarselt
Avalike ruumide kasutamine (õppimine, lugemine jne)					
Õmblusmasinate kasutamine					
Raamatute koju toimetamine					
Koolitustel/õpitubades osalemine					
Teabetundides osalemine					
Arvuti kasutamine					

18. Kas Te olete rahul Pärnu Keskraamatukogu poolt pakutavate teenuste/toodete kvaliteediga?

- Jah
- Olete enamasti rahul
- Leidub veel kitsaskohti
- Ei ole külastanud raamatukogu turismi eesmärgil
- Ei
- Muu:

Lisa 5. järg

19. Milliseid Pärnu Keskraamatukogus pakutavaid teenuseid/tooteid sooviksite ka teistes Eesti raamatukogudes näha?

	Sooviksite väga	Ei ole oluline	Ei ole vajalik, aga oleks hea kui olemas oleks	Ei soovi
Pillide laenutamine				
Raamatukappidesse raamatute tagastamine				
Avalike ruumide kasutamine (õppimiseks, lugemiseks jne)				
Arvutiabi				
Kohaliku kunsti näitused				
Õmblusmasinate kasutamine				
Raamatute koju saatmine				
Erinevad koolitused/õpitoad				
Kohalike meenete müük				
Teabetunnid				

Täna vastamast!

SUMMARY

SPECIAL INTEREST TOURISM BASED ON PÄRNU CENTRAL LIBRARY

Elis Limberk

According to the Pärnu Central Library mission (Pärnu Keskraamatukogu, 2018), their library as well as their branch libraries enable guests of the city as well as citizens of Pärnu County access to knowledge, different information as well as cultural information through different collections that have been drawn together based on the requirements of the developing information society. Library will also develop different services based on fortifying the lives of the guests and residents of Pärnu County, encouraging reading for people of all ages, offering inspiration and opportunities to communicate with people of the world, to support the lifelong learning of people.

The current thesis is aimed to find out what would a special interest tourist need and want, to visit libraries as a part of their vacation. To find that out, the author conducted a survey that was made available to Pärnu Central Library Facebook page and to the newsletter subscribers via email. Survey results were made available to the library director of Pärnu Central Library.

For this thesis, there are three main chapters, first chapter gives the reader an understanding what is special interest tourism as well as what motivates it and also gives an overview of libraries as tourism destinations. Special interest tourism is the supply of different adapted tourism activities that meet the specific interests of groups and individuals. In this case, tourism is engaged in to satisfy a specific interest or need pleasing each individual.

The second chapter introduces Pärnu Central Library and its history, after which, the author describes the research process and analyzes the results of the survey. In the last

chapter, the author concludes the results and makes suggestions on what libraries could work on.

This thesis used quantitative research methods, to get an overview of the needs and wants of the respondents. To reach the goal, the author made an electronic questionnaire that researched respondent's previous experiences as a tourist related to libraries as their destinations. The study aimed to find out what has motivated and still motivates tourist visits to libraries as a part of their vacation. The questionnaire used both closed and semi-open questions, a 5-point Likert scale and multiple-choice questions. The questions were largely based on the theoretical part of the author's thesis and based on the "Special Interest Tourism Cycle", and the "Interactive System of Special Interest Tourism". The data from the survey is analysed based on descriptive statistical analysis and frequency tables. The study aimed to find out what has motivated and still motivates tourist visits to libraries as a part of their vacation. The survey was made available in the middle of April and ended at the beginning of May, and total of 84 people responded.

Most of the respondents to the questionnaire were women, aged between 46-60 and over 60 years old, who mostly were also workers and students. The results of the survey concluded that almost half of the respondents have not visited libraries for the tourism aspect. But over half of them confirmed, that they would like to visit libraries based on their architecture. Since after some time every building must be renovated, it could be done in a way that attracts tourists. Also, amongst respondents most of them wished for more public rooms for studying, reading and more, so, if possible, author thinks, that this space would also attract locals and tourist. Respondents were asked to rank different activities most related to tourism. The most popular were culture events, gathering information for a specific destination and different exhibitions.

The result of the study shows that the three most popular ways respondents were finding information and searching from independently, were:

- newsletters,
- libraries social media,
- official websites.

Also, over half of the respondents agreed, that libraries promotions and advertisements would reach them the best from different social media accounts. The least popular ways were radio advertisements, newspapers, and information boards. From that, the author concluded that libraries should create at least working and active official websites, where locals and tourists could easily find information that suits them. But for most, they didn't feel a need for libraries to promote themselves on platforms like TripAdvisor and VisitEstonia. Gathering different feedback from different situations (book lending, activities, art shows etc.) could give better understanding of areas that need improvement. Author concluded from the survey that for Pärnu Centre Library quality of products/services is positive.

In summary, the goal to find out what motivates special interest tourist to visit libraries as a part of their vacation was filled, but it should be researched more in the future. The research questions were answered and from that, the author made multiple conclusions. From the conclusions author forwarded the suggestions to the director of Pärnu Central Library and hopefully they help at getting more special interest tourists to their different library locations.

Lihtlitsents lõputöö elektroonseks avaldamiseks

Mina, Elis Limberk,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Erihuvituristi motivatsioon Pärnu Keskraamatukogu näitel, mille juhendaja on Marit Piirman, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Elis Limberk

19.05.2023